

ΕΤΟΣ Α'.

ΜΑΡΤΙΟΣ καὶ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1898

ΑΡΙΘ. 5-6

ΛΕΥΚΩΜΑ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἰς τὸ λεύκωμα τοῦτο ἔλαβον μέρος οἱ ἐλλόγιμοι Κύριοι:

Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου, Σ. Μερτε-
λάος, Ν. Μινώτος, Φρ. Καρρέρ, Δ. Ι. Καλογερόπουλος,
Μεμ. Μαρτζώκης, Αρ. Καφοκέφαλος, Σ. Δε Βιάζης. Γ.
Ἐπαχίτης, Γεώργιος Καμπύσης, Στ. Μαρτζώκης, Κ. Καί-
ροφύλας. Α. Ζώης, Ιωαν. Κωλόνιας, Γ. Μαρχοῤῥας, Ἡ-
λίας Τσιτσέλης, Ν. Δομενεγίνης, Α. Βερούκιος, Σπυρίδων
Παπαγεώργης, Μεχ. Λάνδος, Ι. Φ. Τζουλάτης.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.53.41.6.0032

«ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΣΟΛΩΜΟΣ»

Συμπληρουμένου σήμερον αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν Ποιητοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, προσεκληθήμεν ἵνα συμμετάσχωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς διεθνούς τῆς «HOYΣ» καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως, ἣν ἡμεδαποὶ καὶ ἄλλοδαποὶ συγκροτοῦσι. Δεξάμενοι δὲ εὐμενέστατα τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν, ἀναρτῶμεν ἐν τῇ πανηγυρικῇ αὐτῆς Πινακοθήκῃ μικροσκοπικὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰκόνα, ἣν ὁ ἀδέξιος καὶ ἀσθενὴς ἡμῶν χρωστήρ ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐχάραξεν. Ἀπειροὶ τοῦ καλὰ μου χειρισταὶ τυγχάνοντες, εὐελπιστοῦμεν ὅτι θὰ τύχωμεν παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, ἅτε ἐπεικῶν καὶ μὴ αὐστηρῶν ὄντων κριτῶν, συγγνώμης διὰ τὴν ἄτεχνον ταύτην περὶ τοῦ μεγάλου συμπολίτου ἡμῶν Σολωμοῦ σκιαγραφίαν, ἣν ἀφινόμεν νὰ προβληθῇ διὰ τῶν φιλοξένων στηλῶν τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἐγκρίτου ἐπιτοπίου ἡμῶν Περιοδικοῦ.

Ὁ τῆς Ἑλληνικῆς ἡμῶν Ἐπαναστάσεως Πίνδαρος, ὁ τῆς «Ἐλευθερίας» ἀπαράμιλλος ἀοιδὸς, Διονύσιος ὁ Σολωμὸς, ὅστις τυγχάνει οὐ μόνον τῆς νήσου τῶν ἀνθέων κλέος, ἀλλὰ δόξα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ κόσμου αὐτοῦ, εἶδε τοῦ ἡλίου τὰς ἀργυροεῖδεις καὶ θαλπερὰς ἀκτῖνας ἐνταῦθα, ἐν Ζακύνθῳ, κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ΙΗ'. Ἐκατονταετηρίδος ἐκπνεούσης, ἦτοι κατὰ τὴν διηκριβωμένην καὶ παραδεγμένην χρονολογίαν τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1798.

Γεννηθεὶς ἐν τοῖς κόλποις εὐπόρου καὶ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου, ὅστις μετεφυτεύθη ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς ἡρωικῆς καὶ μεγαλομάρτυρος νήσου Κρήτης, ἔτυχεν, ὥς εἰκὸς, καίπερ στερηθεὶς ἐννεατῆς τοῦ γεννήτορος, ἐπιμελημένης κατὰ πάντα καὶ ἐλευθερίου ἀγωγῆς. Ἐνεσταλάχθησαν λίαν πρωΐμως εἰς τὴν Σεραφικὴν τοῦ παιδὸς καρδίαν ὑπὸ τῶν πρώτων αὐτοῦ διδασκάλων ἐξ ἐνὸς μὲν τὸ πῦρ τῆς Θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου ἡμῶν Σωτῆρος, ἐξ ἑτέρου δὲ ὁ ἄσβεστος ἔρως πρὸς τὰ με-

γάλα ἔργα τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων.

Δεκαετῆς ὢν, κατέλιπε τὸ πάτριον ἔδαφος, τὴν νῆσον τοῦ Πολιούχου ἡμῶν Ἀγίου Διονυσίου, τὴν κοιτίδα τοῦ Φωσκόλου, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἑλλάδος χώραν, εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Οὐῆργιλιου, Dante, Γαριβάλδου καὶ Cavallotti, τὴν μουσόληπτον Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν φοιτήσας, ἠξιώθη ἐπαξίως τῶν ἐμβριθῶν αὐτοῦ μελετῶν καὶ ἀτῶντων πόνων διπλώματος Νομοδιδασκάλου.

Πλὴν ἡ φύσις τὸν Σολωμὸν δὲν προώρισε λειτουργὸν τῆς Θέμιδος, ἀλλὰ τῶν Μουσῶν Ἱεροφάντην.

Καὶ ὄντως· ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων παρέσχεν ὁ Σολωμὸς περιφανῇ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ μεγαλοφυΐας δείγματα. Τὰ δὲ πρώτιστα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Πηγάσου ἄλματα ἐφάνησαν τοσοῦτω ἐνθαρρυντικὰ, τοσοῦτω τολμηρὰ καὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑπέρτερα, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν Φιλέλληνα Ἰταλὸν αὐτοῦ Καθηγητὴν, εἰς τὸ ἔκτακτον τοῦ εὐφραντάστου Ἑλλήνου φοιτητοῦ ποιητικὸν τάλαντον ἀφορῶντα, νὰ εἴπῃ προγνωστικῶς: «Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti».

Κατελθὼν δὲ τῷ 1818 ὁ νεαρὸς διδάκτωρ ἐξ Ἰταλίας εἰς Ζακύνθον, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Καὶ τοῦτο, ὅπως μορφώσῃ τὴν ζῶσαν καὶ πλαστικὴν ἐκείνην γλῶσσαν, ἐν ἣ συνέθηκε μετ' οὐ πολὺ τὰ ἔργα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐπέζησαν τοσοῦτων ἄλλων, καὶ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Ρήγγα, καὶ ἅτινα ἔσπεψαν τοὺς κροτάφους τοῦ ἑαυτῶν δημιουργοῦ διὰ τῆς δάφνης τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας.

Ὅτε δὲ ἡ Ἰταλία τὸν Monti, ἡ Γερμανία τὸν Goethe καὶ Schiller, ἡ Μεγάλη Βρεττανία τὸν Byron, ἡ Γαλλία τὸν Hugo, τότε καὶ ἡ Ἑλλὰς, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς ποιήσεως ἡ ἑστία, εἶχεν ἐν τοῖς θερμοῦσι αὐτῆς κόλποις

τοὺς ἑαυτῆς Τυρταίους, τὸν Ρήγαν καὶ τὸν Σολωμόν. Οἱ ἀριπρεπεῖς οὗτοι τῆς Πατρίδος βλαστοί, ὑφώσαντες τὴν διάνοιαν εἰς μεταφυσικοὺς κόσμους, προσηγόρευσαν ἐκείθεν καὶ προσεφώνησαν τὴν ἐκ τῶν Ἰερῶν ὁσίων τῶν ἡρώων ὡς ἄλλη Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς γεννηθεῖσαν, τὴν ἐκ τοῦ τετρααἰώνος τῆς δουλείας τάφου ὡς ἄλλος Λάζαρος ἐγερθεῖσαν δλόφωτον θεᾶν Ἑλευθερίαν. (Πρβλ. Στροφ. 1. 2. 94 καὶ 95 τοῦ Ὕμνου εἰς τὴν Ἑλευθ.).

Ὁ Σολωμός ἐσπούδασε κατὰ βάθος τὴν λυρικὴν τῶν παλαιῶν καὶ τὰ δημῶδη ἄσματα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν ἀρματωλῶν, καθ' ὅσον ἐν αὐτοῖς ἐγκλείεται πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ ἀδάμαστον πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἐλευθερίας. Τὰ ἄσματα ταῦτα εἶνε ὁμολογουμένως αἱ Βιβλιοθηκαί, τὰ Μουσεῖα, καὶ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ λαοῦ· εἶνε ἡ μετάφρασις τῶν παλμῶν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας, καὶ τὸ ἀπίνδαλμα τῶν βαθυτάτων αὐτοῦ σκέψεων ἐν τῇ χαρᾷ καὶ τῇ λύπῃ, ἐν τῇ γεννήσῃ καὶ τῇ θανάτῳ, ἐν τῇ λίκνῃ καὶ τῇ τάφῳ.

Καὶ πράγματι ὁ Σολωμός δὲν ἀπέτυχε, ἀλλ' εὗρεν ἐν τοῖς ταμείοις καὶ θησαυροφυλακίαις τούτοις τῆς δημῶδους ποιήσεως τὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς στήμονας ἐκείνους, δι' ὧν ἐξύφανε καλλιτεχνικώτατα τὸν πολυδαίδαλον αὐτοῦ ποιητικὸν ἱστὸν, τὸ ἄσμα τῶν ἄσμάτων, τὸν Ὕμνον τῆς Ἑλευθερίας.

Ὁ Σολωμός ἐκ τῶν ἐμδριθῶν αὐτοῦ μελετῶν, ἃς ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς δημῶδους ποιήσεως, κατενόησεν ἐγκαίρως καὶ κατεῖδεν ὅτι ἡποίησις αὕτη δὲν δύναται νὰ ζῇ καὶ νὰ ἀναπνέῃ εἰμὴ ἐν ταῖς μητρικαῖς ἀγκάλαις τῆς φύσεως· καὶ ὅτι δὲν ἀγαπᾷ ἄλλο ὄργανον εἰμὴ τὴν ζῶσιν φωνὴν μετὰ τῶν ἑαυτῆς ἰδιοφῶν τύπων.

Εἶνε πανθομολογούμενον ὅτι ἡ φύσις ἀντικατοπτρίζεται διὰ τῶν ζωηρῶν τῆς ἰριδος χρωμάτων ἐν τῇ φαντασίᾳ καὶ τοῖς αἰσθήμασι τῆς ζώσης κοινωνίας.

Ὁ Σολωμός εἶχε τοσοῦτον ἀγαπήσῃ τὴν Πατρίδα, εἶχε τοσοῦτον μετ' αὐτῆς

συνταυτισθῇ, ὥστε ἡποίησις αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἡ Ἑλλάς αὕτη.

Ὁ Σολωμός δὲν ἔμεινεν ἀδρανὴς κατὰ τοὺς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀγῶνας, ἀλλ' ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῶν βαρβάρων διὰ τοῦ καλάμου καὶ τοῦ λόγου, εἰς δὲ ὁ Gutenberg ἐδωρήσατο χαλυβδίνους πτέρυγας. Καὶ ὁ μὲν κάλαμος, ὡς πασίγνωστον, ἔχει τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κεραυνοῦ· ὁ δὲ λόγος ἐν τοιαύταις κρίσεσιν τῆς Πατρίδος περιστάσεσιν εἶνε παντὸς πυροβολικοῦ ἰσχυρότερος καὶ καταστρεπτικώτερος. Οὕτω κατὰ τὸν ποιητὴν ἡ Θεία Πρόνοια ἐχαρίσατο τῷ Σολωμῷ οὐχὶ «πολεμήϊα ἔργα» ἀλλὰ «κίθαριν καὶ ἀοιδὴν». (Ἰλιάδ. Ν. 730 καὶ 731).

Ὁ Σολωμός ἄρα ἦν ἀπὸν μὲν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου. Διὸ καὶ ὡς ἐμπεπνευσμένος περιγράφει πιστότατα τὰ τοῦ πολέμου. Καθ' ὅσον ὡς ποιητῆς ἔχει ἔμφυτον τὴν τοῦ κόσμου γνῶσιν. Καθορᾷ διὰ τοῦ ἀνοιμῆτου τῆς ψυχῆς ὄμματος τὸν κόσμον τῆς αἰωνιότητος. Καθορᾷ εὐκρινῶς πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς δρώμενα, ἅπερ ἐπηλυγάζει ἀπὸ τῶν πολλῶν ἢ τοῦ μέλλοντος αὐλαία. Ὁ ποιητῆς φέρει ἐν ἑαυτῷ πιστὴν τῶν πραγμάτων εἰκόνα, καὶ γνωρίζει τὰ μυστήρια ἀπαξάπντων τῶν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἐξελισσομένων φαινομένων.

Ἡ τῶν ὅπλων κλαγγὴ τῶν ἡρώων τοῦ 1821 ἐξήσκησε μέγαν ἐπὶ τῆς ποιητικῆς ψυχῆς τοῦ Σολωμοῦ ἠλεκτρισμόν, καὶ ἐντεῦθεν ἔχομεν τὸν ποιητικὸν τῆς νέας Ἑλλάδος ἀδάμαντα, τὸν εἰς τὴν Ἑλευθερίαν Παιᾶνα, δὲν συνέταξεν ὁ Ἐθνικὸς ἡμῶν Ποιητῆς κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1823 καὶ ἐτόνισεν ἀρηιφθόγως ὁ Μάντσαρος.

Ἐν τῷ Ὕμνῳ τούτῳ ἐξαστράπτει ὁλον τοῦ Πινδάρου τὸ ὕψος μετὰ τῆς ἀνεγνωρισμένης τῶν Ἑλλήνων φιλοπατρίας. Σύμπας ὁ τῶν γραμμάτων κόσμος ἀνεγνώρισε καὶ ἀνεκλήρουσε διὰ τοῦ πλέον ἐπισηματούρου τρόπου τὸ ὕψος τοῦ Ὕμνου.

Καὶ ὄντως· οἱ τὰ πρῶτα ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων φέροντες ἐξήνεγκον ὑπὲρ τοῦ Σολωμοῦ κρίσεις, αἵτινες σὺν τῇ χρόνῳ ἀπέδησαν ἀξιώματα. Αἱ τῶν κρίσεων τούτων καὶ γνωμῶν κράτισται εἶνε αἱ τοῦ Τρικούπη, Μουστοξύδου, Ἀσωπίου, Φαρμακίδου, Βάμβα, Σούτσου, Βράϊλα, Πολυλά, Ραγκαβῆ, Φέλτωνος, Κρόσθους καὶ Παπαρρηγοπούλου.

Καὶ ὁ μὲν κλεινὸς τῆς ἡμετέρας Ἐπαναστάσεως Ἱστοριογράφος Σπυρίδων ὁ Τρικούπη, ἀναλύων τεχνικώτατα τὸν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνον τοῦ Σολωμοῦ, καὶ λέγων διὰ αἱ στροφῶν αὐτοῦ δὲν εἶνε λόγοι ἀλλὰ «ζωγραφία», ἐπιφέρει:—«Εἶνε γεγραμμένος εἰς τὴν κοινοτάτην γλῶσσαν, ἀλλὰ παρατηρητέον ὅτι ἡ εὐρυχωρία τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ ἐπλάτυνε καὶ αὐτὰ τὰ στενὰ ὅρια τῆς κοινῆς μας γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέδρασε εἰς τὰ ὕψη τῶν ἰδεῶν του. . . . Οἱ ἄξιοι ἀναγινώσκοντες αὐτοῦ τοῦ Ὑμνου θέλει τὸν κρίνουν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ θέλει εἰποῦν μαζί μου ὅτι εἰς κἀνένα καιρὸν καὶ εἰς κἀνένα Ἔθνος ἡ Ἐλευθερία δὲν ἦ ὕρε ψάλτην ἀξιωτέρον».

Ὁ δὲ φιλόσοφος τῆς νέας Ἑλλάδος, ὁ Βράϊλας, μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν περὶ τὸ λέγειν δεινότητος ἀποφαίνεται: «Ἡ λυρική ποιησις ἔφθασε διὰ τοῦ Ὑμνου τούτου εἰς τὸν ὑψηλότερον αὐτῆς βαθμὸν. Ἄν ἡ λυρική εἶνε ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀτομικοῦ αἰσθήματος τῶν μεγάλων ἀντικειμένων τῆς Ἱστορίας τοῦ κόσμου, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτῶ τίς λυρικωτέρα ὑπόθεσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ ἡ ἀνέγερσις ὁλοκληροῦ Ἐθνους»;

Ὁ δὲ περιφανὴς Ἑλληνιστὴς καὶ Φιλέλλην Κορνήλιος Φέλτων γράφει:—

«Τὸ περίφημον τοῦτο ποίημα κατέχει πάντοτε ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς νέας Ἑλλάδος. Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος εἶνε θούριον, καὶ μολοντί ὁ Σολωμὸς ἦτο πολὺ νέος, διὰ τὴν ἔγραψεν αὐτὸ, ἢ εὐφράδεια, ἢ γραφικὴ

δύναμις, ἢ δεινότης περὶ τὴν περιγραφικὴν, ἀποδεικνύουσιν ὕψιστον ποιητικὸν νοῦν ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ δυνάμεων, καὶ ἀντάξιον τοῦ θεήματος, ὅπερ ἐπραγματεύθη».

Ὁ δὲ Κρόσθους ἐκφέρει:—«Δίκαιον εἶνε νὰ ὀνομασθῇ ὁ Σολωμὸς Πίνδαρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ δὲ Ὑμνος εἶνε πλήρης ζωῆς καὶ διθυραμβικοῦ πνεύματος».

Καὶ τέλος πάντων πρὸς τοῖς ἄλλοις σοφοῖς ἄριστα ἐκφράζεται περὶ τοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνου τοῦ Σολωμοῦ ὁ ἐπιφανέστατος τῶν νεωτέρων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν Ἐθνους Ἱστορικῶν, Κωνσταντῖνος ὁ Παπαρρηγόπουλος, γράφων: «Τίς δὲ δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ὑμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν εἶνε ἐν τῶν μᾶλλον ὑψιπετῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὅσον ἀλλότριον πρὸς ἡμᾶς καὶ ἂν εἶνε τὸ περιβάλλον αὐτὸν γλαυσικὸν ἐνδυμα; Μήπως ὁ Ὑμνος οὗτος δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπιζήσας τοσοῦτων ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Θουρίου, ὃν ἐποίησεν ὁ Ρήγας; Μήπως ὑπὸ ἐτέρου Ἑπτανησίου, τοῦ Μαντσάρου, ἀρηϊφθόγως τονισθεῖς, δὲν ἀντηχεῖ καθ' ἐκάστην εἰς τὰς πλατείας ἡμῶν, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν;» (Τομ. Ε'. σελ. 605 καὶ 606).

Μετὰ τοὺς χρησμούς, οὕτως εἰπεῖν, τοὺτους τῶν μαντείων καὶ ἐκφάνσεις τῶν Πυθίων, ναί, μετὰ τὰς ὕψεις καὶ σοφὰς τῶν αὐθεντιῶν τούτων τῶν γραμμάτων ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ κρίσεις, ὅπερ ἔργον κατισχύσει τῶν αἰώνων, τίς θέλει ποτὲ εὐρεθῇ, ὥστε νὰ κλίνη τὸ οὖς καὶ νὰ δώσῃ προσοχὴν καὶ σημασίαν εἰς ἀπηχῇ καὶ ἀλλότρια τῆς καθολικῆς συνειδήσεως δόγματα ἐπικριτῶν τινῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ, εἴτε κατὰ τὸ παρελθόν, εἴτε κατὰ τὸ μέλλον;

Ὁ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνος ἀρχεταί μὲν ἀπὸ τοῦ:—«Σὲ γινώσκω ἀπὸ τὴν κόψιν», καταλήγει δὲ εἰς τὸ:—«Κτυπήσατε κ' ἐδῶ».

Διὰ τῆς κατακλιθεὶς ταύτης προση-

τεύσεν ὁ Σολωμός τὸ κατὰ τὸ 1827 βαρύγδουπον κτύπημα τῶν βροντητικῶν τηλεβόλων τοῦ Κοδριγκτώνος, Ριγνῦ, Ἄϊδεν, καὶ Μαιζώνος, οἵτινες ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐαυτῶν Βασιλέων κατέβαλον ἐν Ναυαρίνῳ τὸν Τουρκικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν στόλον, ἐξεδίωξαν ἐκ Πελοποννήσου τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραήμ, ἐκρήμνισαν παταγωδῶς τῆς τυραννίας τὸ οἰκοδόμημα, ἐποδοπάτησαν τὴν ἡμισέληνον, καὶ ἔστησαν ἐν Ἑλλάδι τὸν ὑπὸ τῶν κυανῶν πτερύγων τοῦ Ἑλληνόσ ἀετοῦ περιβαλλόμενον καὶ ὑπὸ φωτοβόλων Θεῶν Ἀγγέλων δορυφορούμενον Τίμιον τοῦ Κυρίου ΣΤΑΥΡΟΝ, εἰς ὃν φυσᾷ ἔκτοτε «τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ἀέρι». (Πρβλ. Στρ. 158 ἐν συγκρ. πρὸς τὴν 73).

Ἀπασαί αἱ τοῦ Ὑμνου στροφαὶ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἐσχάτης συνδέονται πρὸς ἀλλήλας ὡς τόσοι κῆκοι μεγάλης ἀλύσεως, καὶ ἀποτελοῦσιν ἐν καὶ τέλειον αὐθόπαρκτον ὄλον.

Ὁ ποιητὴς ἐπιτιθέμεται καὶ ἐναγκαλιζέται τοὺς τάφους τῶν ἡρώων. Ἐξάγει ἐκείθεν τὴν Ἐλευθερίαν. Καὶ διὰ τοῦ κτύπου τῶν τριῶν τρισεβάστων Προστατῶν Δυνάμεων, Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐγκαθιδρύει αὐτήν.

Ἐνταῦθα κρίνομεν ἐπάναγκες νὰ παραθέσωμεν τὰς ἀκολουθοῦντας ἐκ τοῦ εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Ὑμνου στροφάς, ἐν αἷς συγκεντροῦται καὶ διαλάμπει ὄλον τὸ μεγαλεῖον τοῦ ποιητοῦ:

1. Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2. Ἄπ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

88. Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,

Μέρα ποῦ ἀνθίσαν οἱ λόγγοι
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89. Σοῦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἡ ΘΡΗΣΚΕΙΑ μ' ἕνα ΣΤΑΥΡΟ,
Καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
Ὅπου ἀνοίγ' τὸν ΟΥΡΑΝΟ.

90. Σ' αὐτὸ, ἐφώνηξε, τὸ χῶμα
Στάσου ὁλόρθη, Ἐλευθεριά.
Καὶ φιλῶντάς σου τὸ στόμα,
Μπαίνει μὲς τὴν ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

91. Εἰς τὴν ΤΡΑΠΙΖΑ σιμῶνει,
Καὶ τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνόν.
Γύρω γύρω τῆς πυκνόνει,
Ποῦ σκορπάζει τὸ θυμιατό.

92. Ἀγροικᾷ τὴν φαλμυδιά,
Ὅπου ἐδίδαξεν αὐτή.
Βλέπει τὴ φωταγωγία
Στοὺς Ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

93. Ποιοὶ εἰν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
Μὲ πολλὴ ποδοβολή,
Κὴ ἄρματ' ἄρματα ταράζουν;
Ἐπατάχθηκες εἰς.

94. Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶνε, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ.

95. Λάμπριν ἔχει ὅλη φλογώδη,
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός.
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κὴ ὅλα γύρω σου εἶνε φῶς.

39. ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή.
Τὸ τουφέκι ἀνάθει, ἀστράφτει.
Λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΞΟΥΡΙΟΥ**

141. Παλληγκάρια μου! Οἱ πολέμοι
Γιὰ σὰς ὅλοι εἶνε χαρά,

Καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
Στοὺς κινδύνους ἐμπροστά·

150. Πόσο λείπει στοχασθῆτε,
Πόσο ἀκόμῃ νὰ παρθῇ.
Πάντα ἡ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
Πάντα ἐσὰς θ' ἀκολουθῇ.

151. Ὡ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία !
Καταστήστε ἕνα ΣΤΑΥΡΟ,
Καὶ φωνάξετε μὲ μία·
Βασιλεῖς κυττάξτ' ἐδῶ.

152. Τὸ σημεῖον ποῦ προσκυνάτε
Εἶνε τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
Ματωμένους μᾶς κυττάτε,
Στὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό.

157. Τί θὰ κάμετε ; θ' ἀφῆστε
Νὰ ἀποκτήσωμεν κ' ἐμεῖς
ΛΕΥΘΕΡΙΑΝ, ἥ θὰ τὴ λύστε
Ἐξ αἰτίας Πολιτικῆς ;

158. Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
Ἴδου, ἐμπρὸς σας τὸν ΣΤΑΥΡΟ.
Βασιλεῖς ! ἐλάτε, ἐλάτε,
Καὶ κτυπήσετε κ' ἐδῶ.

73. Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι,
Δὲ φουσᾷ τώρα ἐσὺ πλειῶ.
Ἵς τῶν ψευδόπιστων τ' ἀστέρι·
Φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ».

Περὶ τῶν ἄλλων τοῦ ποιητοῦ ἔργων οὐδὲνα ποιοῦμεθα ἐνταῦθα λόγον, καθ' ὅσον τὰ στενωτάτα τῆς παρούσης διατριβῆς ὅρια δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκταθῶμεν περισσότερον. Ἀρκεῖ δὲ ἡμῖν ὅτι ἐκ τοῦ Ὑμνου τῆς Ἐλευθερίας, οἶονεῖ ἐκ τοῦ ὄνυχος ἐγνωρίσαμεν ἤδη τὸν λέοντα.

Ὁ Σολωμός ἐδίδωσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ ἀδελφῇ Κερκύρῃ, ἣν ἴσα τῇ φύσας ἡγάπησε. Μετέστη δὲ πρὸς Κύριον τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1857. Τὰ ὅσα αὐτοῦ, μετενεχθέντα ἐκ τῆς νήσου τῶν Φαιάκων ἐνταῦθα τῇ 14ῃ Ἰουλίου 1865, ἐναπετέθησαν πανηγυρικώτατα καὶ ἀναπαύονται νῦν ἐν τῷ ἱδρυθέντι ἀπερίττω Μουσολεῖῳ ἐπὶ τῆς περιφανεστέρας τῆς πόλεως ἡμῶν Πλατείας, ἣτις καὶ καλεῖται πρὸς τιμὴν τοῦ Σολωμοῦ : «Πλατεία τοῦ ΠΟΙΗΤΟΥ».

Τῇ εὐγνωμοσύνῃ δὲ νῦν καὶ φιλοτιμίᾳ τῶν Πανελλήνων καὶ Φιλελλήνων ἐναπόκειται, ἵνα διὰ Πανελληνίου καὶ παγκοσμίου ἐράνου ἐγερθῇ ἐπὶ τοῦ γενεθλίου ἐδάφους ἀντάξιον εἰς τὸν φάλτην τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ μνημεῖον.

Τοιοῦτος ἐν σκιαγραφίᾳ ὁ Πρύτανις τῶν Ἰονίων Ποιητῶν, Διονύσιος δ Σολωμός, οὗτινος σήμερον, ὡς προεῖρηται, συμπληροῦται ἀπὸ τῆς γεννήσεως ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ.

Ἐν Ζακύνθῳ, τῇ 8ῃ Ἀπριλίου 1898.

+ Ὁ Ζακύνθου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΕΡΤΕΛΑΟΥ
Διευθύνου

Ἐπιτραπήτω μοι ἵνα ἐγκαταλείψω ἐπ' ὀλίγον τὸ ξηρὸν καὶ ἄχαρι τῶν ἀγωγῶν καὶ τῶν προτάσεων, καὶ ἀναβῶ διὰ τῆς φαντασίας εἰς τὸν Παρνασσὸν καὶ ἴδω μετὰ τῶν μεγάλων ποιητῶν τοῦ νέου κόσμου τὸν μεγάλον Ἕλληνα ποιητὴν Διονύσιον Σολωμόν, τοῦ ὅποιου πρόκειται νὰ ἐορτάσωμεν εἰς τὴν γεννέτειραν γῆν, τὴν ἀνθόεσσαν Ζακύνθον τὴν ἐκατονταετηρίδα τῆς γεννήσεώς του.

Ὁ Διονύσιος Σολωμός γεννηθεὶς τὸ 1798 Ἀπριλίου 8 ἀνέπτυξεν ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας τὸν ποιητικὸν ἐκτενὲς οἶον τὸν ὅποιον χαρίζει ἡ φύσις εἰς ἐκλεκτά τινα πλάσματα καὶ ὁποῖος ἀποκαθιστᾷ ἀληθὴ ποιητὴν

τὸ ἐκλεκτὸν πρόσωπον. Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ δὲν κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὁ στοῖχος ἀλλ' ἡ ποίησις. Ὁ Μέγας Κουζὲν γάλλος φιλόσοφος, ἔλεγεν ὅτι ἄλλη ἡ ποίησις καὶ ἄλλος ὁ στοῖχος, ὑπάρχουν πολλοὶ στιχουργοὶ ἀλλ' ὑπὲρ τὸ μέτρον ὀλίγοι ποιηταί. Ὁ Σατωδριανὸς δὲν ἔγραψεν εἰς στοίχους ἀλλ' εἰς τὸ πεζόν, οὐχ' ἦττον ὅμως εἰς τὰ ἔργα του ὑπάρχει ἡ ὑψηλότερα ποίησις.

Κατὰ τὸ κοινὸν λόγιον *poetae nascuntur oratores fiunt*, ὁ Σολωμός ἐγεννήθη ποιητῆς, φρονῶν δὲ ὅτι δύναται νὰ εἴπῃ τις ἀδυστάκτως ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ζαλοκώστας γράφων πρὸς τὸν Ρεγάλδην ἔλεγεν ὅτι εἶναι ὁ μόνος ποιητῆς περὶ τοῦ ὁποῦ δύναται νὰ ὑπερηφανευθῇ ἡ Ἑλλὰς. Τοιαύτην ἐξέφρασεν ἰδέαν καὶ ὁ διάστημος Τομαζέσις, καὶ ὁ ἐναγὸς φιλόλογος Λουδοβίκος Καρρέρ. Καὶ ὁ μέγας Γερμανὸς ποιητῆς Γκαίτε ἐξῆρε τὸν Σολωμὸν ὡς μέγαν ποιητὴν. Ὁ Διονύσιος Σολωμός ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ μεταβὰς ἐκεῖσε τὸ 1808 ἐν ἡλικίᾳ δέκα ἐτῶν συνοδευόμενος μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ρώσση, Ἰερέως Ἰταλοῦ καὶ φιλόλογου τῆς Ἰταλικῆς. Ἐμαθῆναι εὖσε τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐν Ἐνετίᾳ Λυκείῳ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ἰδὼν ὅμως ὁ Ρώσσης ὅτι ἦτον ἀδύνατον ὁ ἐκ γεννήσεως ποιητῆς Σολωμός νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς αὐστηρότητας Λυκείου, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἐξέφρασαν παράπονα καὶ οἱ ἐκεῖσε καθηγηταί, ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Κρεμόνης, πόλεως τῆς Λομβαρδίας, ἐκεῖ δὲ κατέγεινεν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ ἐποίησεν ἰσχυρὰς προόδους, συσχετισθεὶς μετὰ πάροδον χρόνου τινὸς μετὰ διαφόρων λογίων καὶ ποιητῶν ἐκ Κρεμόνης, ἐκεῖ συνέταξε διάφορα ποιήματα ἰταλιστῇ, διότι ὅλοι αἱ πρῶται ποιήσεις τοῦ Σολωμοῦ ἐγράφησαν παρ' αὐτοῦ ἰταλιστῇ. — Ὁ Σολωμός κατέγεινεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ δικαίου, ἐν τῇ τότε ἐξόχῳ πανεπιστημίῳ τῆς Παδίας, ἃν δὲ καὶ ἔλαβε δίπλωμα δικαίου οὐχ' ἦττον ἐγκατέλειπε τὴν ἰδέαν νὰ γίνῃ λειτουργὸς τῆς Θέμιδος διότι τὸ ξηρὸν τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀντέδαικνεν εἰς τὸν προσορισμὸν του, ἀκολούθως αὐξάνων τὴν ἡλικίαν συνεσχέτισθη στενὸς μετὰ τοῦ Μόντη καὶ Μερφέν, γνωστῶν εἰς τὸν φιλογολικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, κατὰ δὲ τὸν Ραγάλδην, ὁ Μόντης πολλάκις συνδιελέγετο μετὰ τοῦ νέου ποιητοῦ περὶ ποιητικῶν ἀντικειμένων. — Κατὰ τὸ 1818 ὁ Σολωμός ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα Ζάκυνθον, ἐνθα ἐξηκολούθει νὰ καταγίνεται εἰς τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ

νὰ γράφῃ διάφορα ἰταλιστῇ ποιήματα, ἰδὼν ὅμως καὶ αὐτὸς ὅτι ἔπρεπε νὰ ᾔναι ὁ ποιητῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπειδὴ κατέγεινε εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν, κατέγεινεν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τυπωθέντων διαλόγων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἑλληνιστοῦ τινός, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶναι προτιμότερα τῆς καλουμένης καθαραιούσης. Εἰς τοῦτο συνέτεινε καὶ ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον κατὰ τὸ 1822, καὶ εἰς δὴν ὁ Σολωμός ἀνέγνωσε λαμπρὸν ποίημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*La Messa Novella*» ἰταλιστῇ γεγραμμένον. Τέλος ἐπείσθη ἐντελῶς ὁ Σολωμός ὅτι ἔπρεπε νὰ γράφῃ εἰς τὴν δημοτικὴν. — Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ ἀτομικῶς γνώμην, φρονῶ ὅτι ἡ ἐκφρασις καὶ ἡ φαντασία μεγαλύνονται μᾶλλον ἐν τῇ ποίησει διὰ τῆς δημοτικῆς γλώσσης παρὰ διὰ τῆς γλώσσης τῶν λογίων. Κατὰ μάστιν τοῦ 1823 ὁ Σολωμός συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ τυποῦ τὸν ὕμνον ὕμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ ὁ ποιητῆς ἐν τῷ πρῶτῳ τετραστοίχῳ λαμπρῶς περιγράφει τὴν ἐλευθερίαν, ἐν τῷ δευτέρῳ τετραστοίχῳ φαντάζεται ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτον θαμμένη μετὰ τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ μνήματος. Ἡ ἰδέα αὕτη εἰκόσι καὶ ἑξέτη πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ὕμνου ἐτυπώθη ἐν ᾧδῃ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μου Ἀγτωνίου Μαρτελάου, ὅτε συνέταξε θούριον ᾄσμα ὑπὲρ τῶν Γάλλων οὔτινες διὰ τῆς κηρύξεως ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἐπτανήσῳ τῆς Δημοκρατίας τὸ 1797, κατέρριψαν τὰς πιέσεις τῶν ἀρχόντων κατὰ τοῦ λαοῦ, ἃν καὶ ὁ Μαρτελάος ἀνῆκεν εἰς τὸ ἀρχοντολόγιον, ἦτον φύσει φιλελεύθερος καὶ ἐξύμνησε τὴν νέαν τῆς ἐλευθερίας ἐποχὴν ἀρχίζων διὰ τῶν ἐπομένων στοίχων

Ὅθεν εἰσθε τῶν Ἑλλήνων
Παλαιὰ ἀνδρειωμένα.
Κόκκαλα διασκορπισμένα
τῶρα λάβετε πνοήν

Ὁ ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ περιέχει καὶ εἰκόσις αἵτινες ἐξαίρουσι μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, καὶ ἐθαυμάσθησαν ὑπὸ ἐξόχων προσώπων ἐν τῇ φιλογολικῇ καὶ ποιητικῇ κόσμῳ. Ὁ Ρεγάλδης ὁμιλῶν περὶ τοῦ ὕμνου τούτου λέγει τὰ ἀκόλουθα «Ἄβτη εἶναι μέχρι τοῦ νῦν ἡ λαμπροτέρα σελὶς τῆς νέας ἑλληνικῆς ποίησεως». Ὁ Κόραης δὲ τὸ πρῶτον ἀνέγνωσε τὸν ὕμνον ἐν Παρισίοις κατενθουσιάσθη. Ὁ ἐξοχὸς ἱστορι-

κός Παπαρηγόπουλος ἀναφέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὰ ἀκόλουθα, «τίς δύναται νὰ μὴν ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ὑψηλῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως» Ὁ Κουζάνης φιλολόγος ἐκ Νεαπόλεως ἀποκαλεῖ τὸν ὕμνον «famoso e popolarissimo» che pochi canti lirici del nostro secolo in qual siasi lingua lo pa-reggiano».

(Ἡ εἰκὼν τῶν παρθένων, αἵτινες χορεύουσι καὶ αἵτινες πρόκειται νὰ ἐτοιμάσωσι γάλα ἀνδρίας καὶ ἐλευθερίας εἶνε ἕξοχος).

Στὴ σκιὰ χεροπιασμέναις
Στὴ σκιὰ βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάκτυλαις παρθέναις
Ὅπου κάνουνε χορό·

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
Ὡραῖα μάτια ἔρωτικᾶ,
Καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
Μαῦρα ὀλόχρυσά μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,
Πῶς ὁ κόρφος κάθε μιᾶς
Γλυκοβίχαστο ἐτοιμάζει
Γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθερίας

(Ἡ εἰκὼν τῆς ἐλευθερίας εἶνε ὅ,τι ἕξαίσιον).

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγεβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθυρίζει,
Δὲν εἶναι ὄχι ἀπὸ τὴν γῆ·

λάμψιν ἔχει ὅλη φλογώδη,
χεῖλος, μέτωπο, ὄφθαλμός.
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κί' ὅλω γύρω του εἶναι φῶς

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἐθαυμάσθη, ὁ Σπυρίδων Τρικούρης, γράφων κατὰ τὸ 1825 ἐν τῇ γενικῇ Ἑφημερίδι Ναυπλίου κρίσιν περὶ τοῦ ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ ἔλεγεν ὅτι μία τοιαύτη περιγραφή ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ἢ ἐσπερινῇ καὶ πρωϊνῇ προσευχῇ παντὸς φιλελευθέρου. Ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν μετεφράσθη γερμανιστὶ ὑπὸ Müller, γαλλιστὶ ὑπὸ Julien, καὶ ἀγγλιστὶ ὑπὸ Καρόλου Brinsléy Sheridan, καὶ ὑπὸ Κανάλη Ζακυνθίου. Κατὰ τὴν κρίσιν εἰδημόνων οὐδεμία ἐκ τῶν μεταφράσεων τούτων εἶνε ἐπιτυχής. Εἰς τὸ Ἰταλινὸν μετεφράσθη εἰς ἐλευθέρους στοίχους ὑπὸ L. Muzzi, καὶ ὑπὸ Νικολάου Βολιέρρα Ζακυνθίου, κατὰ τὴν γνώμην ἐ-

πίσης εἰδημόνων οὔτε καὶ αἱ μεταφράσεις αὗται ἐπέτυχον. Καὶ ὁ Γ. Γρασέτη μετέφρασεν εἰς τὸ πεζὸν ἐπιτυχῶς τὸν ὕμνον.

Ἄλλ' ὁ Σολωμός καὶ ἄλλα ἔγραψε ποιήματα ἑλληνιστὶ διὰ τὰ ὁποῖα ἐθαυμάσθη, καὶ ἐὰν ἐδημοσιεύετο μόνον τὸ ἐπίγραμμα «ἡ καταστροφή τῶν Ψαρρῶν» ἤρκει αὐτὸ καὶ μόνον νὰ ἀποθανατίσῃ τὸν Σολομὸν ὡς ποιητὴν. Πραγματικῶς ἐκεῖ βλέπει τις προσποιουμένην τὴν Δόξαν καὶ περιπατοῦσαν ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ψαρρῶν, ἀριθμοῦσαν τὰ λαμπρὰ παλληκάρια τὰ ὁποῖα ἐθυσιάσθησαν, καὶ φέρεי στέφανον γενόμενον ἐκ τῶν χόρτων ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα εἶχον μείνει εἰς τὴν ἔρημον γῆν

Στῶν Ψαρρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
Περπατῶντας ἡ δόξα μονάχη,
Μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια,
Καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
Γενομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια.
Ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Καὶ πάλιν λέγω ὅτι μόνον τὸ ποίημα τοῦτο ἤρκει διὰ νὰ ἀποθανατίσῃ τὸν Σολομὸν ὡς μέγαν ποιητὴν «οὐκ' ἐν τῇ πολλῇ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῇ εὖ τὸ πολὺ». — Ἐντὴ συλλογῇ τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ εἶναι τινὰ τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ὁ ποιητὴς δὲν τὰ ἐπεξεργάσθη ἀλλ' ἔμεινον ὡς ἐγράφησαν τὸ πρῶτον, λόγου χάριν τὸ λυρικὸν ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Μπαέρων, ἐν τῇ ποιήματι τούτῳ θαυμάζει τις τὸ ὑψηλὸν τῆς φαντασίας, ἀλλὰ βλέπει καὶ σύγχυσιν τινὰ ἐνεκα ἐλλείψεως ἐπεξεργασίας. — Εἶναι καὶ ἄλλο ποίημα τὸ ὁποῖον ὡς καρπὸς τῆς νεότητος δὲν ἔπρεπε νὰ τυπωθῇ ὡς τὸ ὄνειρον ἐν τῇ ὁποίᾳ περιγράφονται ἔρωτικαὶ συνεντεύξεις τοῦ ποιητοῦ μετὰ τῆς ἐρωμένης του. Ὁ σκοπὸς τῆς παρούσης διατρίβης δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐξέτασιν ὅλων τῶν δημοσιευθέντων ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ὅπως δυνήθῃ τις νὰ περιγράψῃ τὸ ὑψηλὸν τῆς ποιήσεως, ὅπερ ὅμως καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως καταφαίνεται. Τινὰ ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων μετεφράσθησαν Ἰταλιστὶ, ἢ μετάφρασις ἤτις διακρίνεται καὶ ἤτις πραγματικῶς ἐξισώνει τὸ πρωτότυπον, εἶναι ἡ μετάφρασις εἰς τὸ Ἰταλικὸν μερῶν τινῶν τοῦ λαμπροῦ ποιήματος ὁ Λάμπρος, γενομένη ὑπὸ τοῦ φιλολόγου καὶ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐν τῇ ἐν Ζακύνθῳ Τομναίᾳ Μέρνονος Μαρτζώκη.

Ὁφείλω ὅμως νὰ σταματήσω ἐπὶ ἐνὸς ἄσματος γραφικωτάτου ὑφθοντος τὴν φαντασίαν καὶ ἐγείροντος τὴν συμπάθειαν τοῦ

ἀναγνώστου «ἡ Ξανθοῦλα». Ἡ Ξανθοῦλα εἶναι εὐηδεστάτη καὶ συμπαθεστάτη κο-
ρασίς, ἀνήκουσα εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν
οἰκογενειῶν αἵτινες ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως
τοῦ 1821 κατέφυγον εἰς Ζάκυνθον καὶ ἡ
ὠραιότης τῆς ὁποίας εἴλκει τὴν συμπά-
θειαν πολλῶν νέων. Ἡ οἰκογένεια ἀπεφά-
σισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ τὰ πράγματα
καθησύχασαν, καὶ ὥρισθη ἡ ἡμέρα τῆς
ἀναχωρήσεως. Διάφοροι φίλοι τῆς οἰκογε-
νείας συνώδευσαν μέχρι τῆς προκυμαίας
τὴν οἰκογένειαν καὶ ἔμειναν ἐν τῇ προκυ-
μαίᾳ μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως. Ἐκεῖ πα-
ρευρέθη καὶ ὁ ποιητής, ἀγνωστον πῶς, καὶ
ἀκολούθως περιγράφει τὴν σκηνὴν διὰ τῶν
ἐπομένων στοίχων.

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα
Τὴν εἶδα χθὲς ἄργα,
Ποῦ ἔμπηκε στὴ βαρκοῦλα
Νὰ πάῃ στὴν ξενειτιά.

Ἐφούσκωνε τ' ἀέρι
λευκότετα πανιά,
Ὡσάν τὸ περιστέρι,
Ποῦ ἀπλώνει τὰ φτερά.

Ἐστέκονταν οἱ φίλοι
Μὲ λύπη μὲ χαρά,
Καὶ αὐτὴ μὲ τὸ μαντῆλι
Τοὺς ἀποχαιρετᾷ.

Καὶ τὸ χαιρετισμὸς τῆς
Ἐστάθηκα νὰ ἰδῶ,
Ὡς ποῦ ἡ πολλὴ μακρότης
Μοῦ τόκρυψε καὶ αὐτό.

Σὲ λίγω σὲ λιγάκι
Δὲν ἤξερα νὰ πῶ,
Ἄν ἔδλεπα πανάκι,
ἢ τοῦ πελάω ἀφρό.

Καὶ ἀφοῦ πανὶ μαντῆλι
Ἐχάθη στὸ νερὸ,
Ἐδάκρυσαν οἱ φίλοι,
Ἐδάκρυσά κ' ἐγὼ.

Ὁ ποιητής θαυμασιῶς περιγράφει τὴν
κίνησιν τῆς λέμβου καὶ τὸν χαιρετισμὸν
τῶν φίλων καὶ αὐτῆς τῆς Ξανθοῦλας διὰ
τοῦ μανδηλίου, ἕως οὗ ἡ ἀπομάκρυνσις
συγχέει τὸν ἄφρον τῆς θαλάσσης μὲ τὸ
πανίον τῆς λέμβου, ἀφοῦ δὲ καὶ τὸ πα-
νίον τῆς λέμβου καὶ τὸ μανδηλὶ τῆς Ξαν-
θοῦλας ἐχάθησαν εἰς τὸ νερὸν, ἐδάκρυ-
σαν καὶ οἱ φίλοι καὶ αὐτὸς ὁ ποιητής. Καὶ

λογικῶς καὶ τεχνικῶς ἐδῶ τελειώνει τὸ
ποίημα.

Ἀτυχῶς ὅμως κάποιος ἐπὶ σκοπῷ νὰ
συστήτῃ ἑαυτὸν, καὶ νομίζων ὅτι προσθέ-
τει καλλονὴν εἰς τὸ ποίημα συνέθεσεν ὀκτώ
τραγελαφικοὺς στοίχους ὅτινες ἀποτε-
λοῦσι μέρος τοῦ ποιήματος καὶ ὅτινες
εἶνε ὅτι ἀηδεῖς καὶ ἀσχημοὶ ἰδοὺ οὗτοι.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα,
Δὲν κλαίγω τὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴ Ξανθοῦλα,
Ποῦ πάει ὁ τὴν ξενειτιά.

Δὲν κλαίγω τὴ βαρκοῦλα
Μὲ τὰ λευκὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα
Μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ἦτο βλαστημία νὰ
παραδεχθῇ τίς ὅτι ὁ Σολωμός προσέθηκε
τοιοῦτους στοίχους εἰς τὸ ποίημά του τὸ ὁ-
ποῖον τελειώνει εἰς τὸ μέρος ἔνθα οἱ φίλοι
δὲν ἔδλεπον πλέον τὴν βαρκοῦλα καὶ τὴν
Ξανθοῦλα μὲ τὸ μανδηλὶ, ἀλλὰ τὰ πα-
λαιὰ κείμενα δὲν περιέχουν τοιαύτην ἀ-
σχημίαν. Δύο παλαιὰ κείμενα κατεῖχοντο
ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Δημητρίου Πιλεκάση,
καὶ τοῦ φιλολόγου Ἀντωνίου Μάτεση.
Τὸ κείμενον τοῦ Πιλεκάση εἶδον ἐγὼ καὶ
ἀνέγνων, ὡς πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἀντω-
νίου Μάτεση ἐδεδαίωθην παρὰ τοῦ ἐν Ἀ-
θῆναις ἐγγόνου αὐτοῦ δικηγόρου καὶ ποι-
ητοῦ Ἀντωνίου Μάτεση πρὸς δύο ἐτῶν ὅ-
ταν εὐρισκόμεν ἐν Ἀθῆναις ὅτι τοιοῦτος
τραγέλαφος δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι καὶ αὐ-
τὸς ὁ Πάππος τοῦ ἐδεδαίωσεν αὐτὸν ὅτι
δὲν ὑπάρχει οὔτε τὰ χειρόγραφα τὰ ὁ-
ποῖα τότε ἐκυκλοφόρουν ἕνεκα ἐλλείψεως
τύπου τοιαύτην προσθήκην περιέχουσι.
Εὐχομαι ἵνα εἰς τὰς νέας ἐκδόσεις ἐκλεί-
ψωσι αἱ ὀκτὼ αὗται στροφαι, μάλιστα θαυ-
μάζω πῶς καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ζακύνθου
ἔμειναν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ φιλολόγου
Δε Βιάζῃ.

Μὴ δυνάμενος ὁ Σολωμός νὰ μένῃ ἐν
Ζακύνθῳ ἔνθα οἰκογενειακὰ ὑποθέσεις
δὲν τῷ ἐπέτρεπον νὰ ἐργάζεται νοητι-
κῶς, ἀπεφάσισε κατὰ τὸ 1828 νὰ ἀπο-
κατασταθῇ ἐν Κερκύρᾳ, καὶ πράγματι ἐκεῖ
ἀπεκατέστη καὶ ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ
θανάτου αὐτοῦ, εὐχριστέτω δὲ νὰ εἴῃ ἐν
Κερκύρᾳ διὰ τὸ ἐκλεκτὸν τῆς κοινωνίας
ἐκείνης. Ἐκτὸς τῆς μεταφράσεως τοῦ ὁ-
μνου καὶ ἄλλα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ
μετεφράσθησαν εἰς τὸ Ἰταλικόν, ὡς καὶ
αὐτὸς μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ἄλ-

λων ἰταλῶν μεγάλων ποιητῶν. Ἐν Κερκύρᾳ ἐμελοποιήθη λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ μουσικοδιδασκάλου Μαντζάρου ὁ ὕμνος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ὡς πρὸς τὴν εἰς τὸ Ἰταλικὸν μετάφρασιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ἐκτὸς τοῦ ὕμνου, ἡ μόνη μετάφρασις ἣτις διακρίνεται ἐξισοῦσα τὸ πρωτότυπον εἶναι, μετάφρασις μερῶν τινῶν ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Λάμπρου γενομένη ὑπὸ τοῦ φιλολόγου καὶ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς ἐν τῇ ἐν Ζακύνθῳ γυμνασίῳ κ. Μέμνονος Μορτζώκη. Τὸ 1857 Φεβρουαρίου 9 ἀπεβίωσεν ὁ Σολωμός ἐν Κερκύρᾳ, ἡ δὲ Ἰόνιος Βουλὴ ἣτις εἰργάζετο τότε κατὰ σύμπτωσιν, διέκοψε τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ ἐκήρυξε δημόσιον τὸ πένθος.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Ζακύνθου ἐψήφισεν ἕνα πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἐγερθῆ μνημεῖον, ἡ δὲ Πλατεῖα τῆς πόλεως καλουμένη ἕως τότε Πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Μάρκου, μετωνομασθῆ ἐκτοτε Πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ. Ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1865 μετεκομίσθησαν εἰς Ζακύνθον τὰ πολυτιμὰ ὀστέα τοῦ Σολωμοῦ, τὰ ὅποια ἐτέθησαν ἐντὸς μνημείου κατασκευασθέντος δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, μὴ ὄντως ἐν καταστάσει τοῦ Δήμου νὰ δαπανήσῃ πρὸς ἐκτέλεισιν.

Ὅταν ἡ φύσις ἐν τῇ ὀργασμῇ τῆς, δυνάμει τοῦ μεγάλου νόμου τῆς ἐξελίξεως, ρίπτῃ εἰς τὸν ἀτελεύτητον κλειδονα τῆς ζωῆς, ἔκτακτον τινὰ διάνοιαν, μεγίστην μεγαλοφυΐαν, ἐξόχως παθαινομένην καὶ σφριγῶσαν καρδίαν, ἐπὶ τοῦ προνομιούχου τούτου γόνου αὐτῆς, προορισμένου νὰ δράσῃ μεγαλουργῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας, ἐγκολάπτει ἐπὶ τοῦ μετώπου του, ἐκ γενετῆς σχεδὸν, τὴν σφραγίδα τοῦ ἐν ἐμβρυώδῃ καταστάσει κυοφορουμένου μεγαλείου.

Ὁ Διονύσιος Σολωμός παῖς ἔτι, ἀντὶ νὰ τέρπηται εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἡλικίαν του παιδικὰ παιγνίδια, ἐτέρπετο εἰς τὴν μοναξίαν, ἐξήτει τὴν μοναξίαν. Συχνὰ τὸν ἔχαναν οἱ συγγενεῖς του καὶ τὸν εὑρισκον κλεισμένον μόνον μέσα εἰς τὸ δωμάτιόν του κλαίοντα· ἄφθονα δάκρυα ἔτρεχον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του, χωρὶς οὗτος νὰ ἔχῃ τὴν συνείδησιν τῆς αἰτίας τῶν δακρύων ἐκείνων, χωρὶς νὰ

ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐννοήσῃ τὴν ψυχολογικὴν ἐνδόμυχον αἰτίαν τῶν δακρύων του. Ἡ αἰτία ἦτόν τότε ἄβριστος ἄγνωστος, ἀφανής. (*).

Ἡ ἐγκυμονοῦμένη μεγαλοφυΐα ἐν τῇ σπασμοδικῇ αὐτῆς ἐξελίξει καὶ μέχρις οὗ φθάσει εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐνσαρκώσεως αὐτῆς εἰς τὸν προφορικὸν καὶ ἔγγραφον λόγον, μέχρις οὗ ἐξωτερικευθῇ διὰ τῶν πυρίνων στίχων του, ἐξωτερικεύετο μὲ τὰ δάκρυα. Τὰ δάκρυα ἦσαν ἡ μυριόλαλος καὶ ἡ πρώτη γλῶσσα τῆς ψυχῆς του. Τὰ δάκρυα ἦσαν οἱ ἀναρροὶ ἀρμονικοὶ φθόγγοι, οἵτινες ἀκολουθῶς ἐξωτερικεύθησαν εἰς τοὺς οὐρανίους στίχους τοῦ ἐμπνευσμένου Ποιητοῦ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὴ εἶναι ἡ κρυφὴ ψυχολογικὴ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐλεγεία τοῦ Σολωμοῦ εἶνε ὑψηλά, συγκινητικὰ, ἀποπνέοντα ὅλον τὸ ἄρωμα τῆς λύπης καὶ τῶν δακρύων.

Λυρικὸς ἔξοχος ποιητῆς διὰ τῆς ἐμπνευσμένης λύρας του δὲν ἐφαλλε κώμους καὶ βακχικὰς στροφάς, δὲν ἐμελψε ἀνακρεοντίους ποιήσεις, ἀλλ' ὥς νέος Πίνδαρος (ὡς ὁ ἴδιος αὐτοκαλεῖται) ὕμνησε τὴν ἀπὸ τὰ ἱερά κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων βγαλμένην ἐλευθερίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, διὰ τοῦ Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶνε ἀδιάλειπτος ἐμπνευσις, εἶνε τὸ ἄσμα ἀσματῶν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν ἀμίμητον εὐμολπον λύραν του ὁ Σολωμός ἐξύμνησεν, ἀπεθανάντισε καὶ ἔστεψε δι' ἀμαράντων στεφάνων τοὺς ἥρωας τῆς Νέας Ἑλλάδος, ὡς δὲ ὁ ἴδιος, ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ μεγαλείου του, ἔγραψεν,

»Εἰς τοὺς κάμπους ὀστά λουλούδια

»τὸ ποτήρι δὲν κρατῶ

»φιλελεύθερα τραγοῦδια

»σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ».

N. ΜΙΝΩΤΟΣ.

«Ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα ὅτι εἶπον «βιογραφῶν τὸν Μάντζαρον, ἦτοι, ὁ

(*) Τὸ γεγονός τοῦτο μοι ἐδιηγήθη ὁ ἀδελφός του Δημήτριος.

»ἀγῶν τοῦ 21 δύο εὔρε τοὺς μεγίστους
»καὶ ἀπαραμίλλους ὑμνητάς, καὶ τού-
»τους ἐπτανησίους. Ὁ ὕμνος εἰς
»τὴν Ἑλευθερίαν τοῦ Ζακυνθίου
»Σολωμοῦ καὶ τοῦ Κερκυραίου Μαντζά-
»ρου, τοῦ μὲν ποιούντος, τοῦ δὲ ψάλ-
»λοντος, εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἔργων ἀ-
»τινα ἦσαν προωρισμένα νὰ κατισχύσωσι
»τῶν αἰώνων. Αὐτὸς καὶ τὰ ὀνόματα
»ἐκείνων θὰ μείνωσιν ἀθάνατα».

Κέρκυρα 1 Ἰανουαρίου 1898.

ΣΗΥΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΗΣ.

Ὁ Σολωμός ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα
ὡς ἐκ τῆς ποιητικῆς ιδιοσυγκρασίας του,

ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον σύμπαντα ὡς ἐκ
τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐμπνεύσεώς του.
Ἀκμάσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πάλης
μεταξὺ κλασικισμοῦ καὶ ρωμαντισμοῦ,
δὲν ἐνεπνεύσθη οὔτε ὑπὸ τῶν εἰδώλων
τῆς πολυθεΐας, οὔτε ὑπὸ τῶν πύργων τοῦ
μεσαίωνα· μετηρωσώθη ὑπεράνω τῶν
σχολῶν καὶ τῶν συστημάτων, καὶ ἀντὶ
νὰ ψάλλῃ μιᾶς ἐποχῆς τοὺς πόθους καὶ τὰ
διανοήματα, διηρμήνευσε τὸ ἔνστικτον
καὶ τὸν προορισμὸν πάσης ἐποχῆς καὶ
πάσης κοινωνίας. Ὁ Δάντης ἐκπροσω-
πεῖ τὴν ἡθικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου,
ὁ Σολωμός τὴν πολιτικὴν χειραφεσίαν
τῆς ἀνθρωπότητος.

ΜΕΜΝΩΝ ΜΑΡΤΥΚΗΣ.

ΕΠΙ ΤΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ

Τεσσάρων αἰώνων σιωπὴ ἐν τῷ σκό-
τει τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐρημώσεως,
πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ τάφου τὰ πα-
γερά, τὰ σιωπηλὰ, τὰ αἰώνια, ἐδείκνυνον
πασίφανῶς ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐξέλιπε διὰ
παντὸς καὶ ἀμετακλήτως. Ἡ ἀποφράς
ἡμέρα τῆς 29ης Μαΐου 1453 ἐφαίνετο
χαράξασα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ
γένους δι' αἵματηρῶν χαρακτήρων τὴν
λέξιν «τέλος».

Πλὴν τὰ θαυμάσια μεγαλουργήματα
τῶν γιγάντων πατέρων μας, εἰς τὸν
κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἱερὸν
ἡμῶν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἀπέδειξαν εἰς
τὸν κόσμον ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔζη εἰσέτι· ἡ
ἐμφάνισις δὲ τοῦ ἀθανάτου Διονυσίου Σο-
λωμοῦ, τοῦ ἀπαραμίλλου τούτου ἀοιδοῦ
τῆς ἐλευθερίας, ἀπέδειξεν εἰς τὴν οἰκου-
μένην καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ
ὕψιστατο ἀκόμῃ, διότι ὁ Σολωμός εἶναι
οὐ μόνον ἡ ἐνοάρκωσις μιᾶς ἰδέας, ἡ
προσωποποίησις μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλὰ πρὸ
πάντων παρίσταται ὡς ὁ φαινότερος συ-
νεκτικὸς δεσμὸς μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου

καὶ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ κόσμου· εἰς τὰς
ἐπικρίσεις δὲ καὶ τὰ φληναφήματα τῶν
ὀλιγίστων, εὐτυχῶς, ἐκείνων, οὔτινες ὑπὸ
τοῦ φθόνου κινούμενοι, διὰ τοῦ στενοῦ
τοῦ ἐγκεφάλου των καὶ τῆς στείρας
αὐτῶν καρδίας, καὶ ἀποπειραθέντων ν'
ἀμαυρώσωσι τὴν λαμπρηδὸν καὶ τὴν αἰ-
γλην, τοῦ ἀναφανέντος νέου τούτου ἀκτι-
νοβόλου ἀστέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύμα-
τος, καὶ ἀρνούμενων καὶ αὐτὴν τὴν μεγα-
λοφυΐαν τοῦ **Σολωμοῦ** μας, ἀπήντησεν
ὁμόφωνον καὶ σύσσωμον ὁλόκληρον τὸ
Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ ὅποιον μιᾶ φω-
νῇ καὶ μιᾶ καρδίᾳ ἐξέδοτο τὸ τιμιώτατον
αὐτοῦ δημοψήφισμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀνε-
γνωρίζετο ὑφ' ὁλοκληροῦ τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας τοῦ Σο-
λωμοῦ, ὡς ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τοῦ ἀναγεν-
νηθέντος ἡμῶν Γένους. Ἡ ὁμόφωνος καὶ
σιωπηρὰ αὕτη ἀναγνώρισις καὶ ἐτυμηγο-
ρία ἐνὸς ὁλοκληροῦ ἔθνους, τῆς ἀναμφι-
σβητήτου μεγαλοφυΐας τοῦ ποιητοῦ μας,
εἶναι ἡ μεγαλητέρα τιμὴ, ἡ λαμπροτέρα
δόξα τοῦ **Σολωμοῦ** μας, δόξα ἀφθιτος
καὶ αἰωνία, ὡς ἀφθιτος καὶ αἰώνιος εἶνε
καὶ ὁ Παντοδύναμος Πλάστης, ὅστις ἐπέ-
τρεψεν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τῆς Ἑλ-
λάδος.

Φ. Ρ. ΚΑΡΡΕΡ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

Ζῇ πάντα ἡ ἄδολη πηγὴ ποῦ στέλει τὰ νερά της,
 τ' ἀναβρυτὰ της τὰ νερά, τ' ἀκοίμητα καὶ πλάνα,
 σὲ κάθε ρίζα ποῦ διψᾷ καὶ σπόρο ποῦ προσμένει.
 Μὲ σιγαρὸ κελάδισμα περᾷ καὶ ψιθυρίζει
 γύρω σ' ἀνθούς, χλωμούς ἀνθούς, σὲ ταπεινὰ χορτάρια,
 εἶτε γοργὴ καὶ πρόσχαρη στὸ διίπλοτο λαγκάδι.
 Τρέχει νὰ δείξῃ ἀταίριαστα τὰ μαγικά της κάλλη
 καὶ βρέχει τὰ δροσάλυστα κι' ὠριόφρατά της δῶρα
 στοὺς κλώνους τῶν κυπαρισσιῶν, στὰ φύλλα τῶν πλατάνων.
 Ζῇ πάντ' ἀθάνατη ἡ πηγὴ καὶ πότε—ὦ τόλμη θεῖα!
 πέρνει ἓνα δρόμο τ' οὐρανοῦ τὸν ἥλιο ὡς ἀντικρύση,
 πότε ζητεῖ σὶ ἀγέλαστα νὰ βυθισθῇ σκοτάδια.
 Κ' εἶν ἡ θωριὰ της ἀστραπὴ καὶ πέλαγο ἡ φωνὴ της,
 ὅταν τὰ μαῦρα κύματα θ' ὀργώνουν ματωμένα . . .
 Ἀκοῦς τὸν ἦχο ποῦ ἔρχεται, τὴ γλῶσσα ποῦ ἀναβαίνει ;
 Θε ! Καὶ ποτάμι ἄγρὸ, τρανὸ, βαθὺ γίνῃ ἡ βροῦσι,
 ποῦ κάθε βράχο καὶ φραγὴ θὰ σύρῃ σὴν ὀρμὴ του
 καὶ θ' ἀπλωθῇ καὶ θὰ χυθῇ τὸν κόσμον νὰ νικήσῃ !

(Ἀθῆναι).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΠΑΧΤΙΤΗΣ

ΔΟΞΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΑΠΟΣΤΟΛΟ

Εἶδα στὴ λάμψη του τὸν Παρθενῶνα
 καὶ στὴν Ἀγία Σοφίᾳ μας κοινώνησα
 ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Χρυσόστομου. Κ' εἶδα
 τὴ Σιών νὰ βραγίζεται ἀπὸ πένου ὡς
 κάτω τὴ στιγμή ποῦ ὁ Ἥλιος ἐσκοτίζον-
 ταν. Ὅ,τι ἀντίκρυστα μὲ τρόμαξε !

Μὰ μιὰ μέρα σταμάτησα καὶ σὲ μιὰν ἐκ-
 κλησιὰ ἀτέλειωτη. Εἶδα μονάχα τὰ θε-
 μέλια της καὶ τὴ φαντάστηκα. Τί ! ἐκεῖ-
 νη εἶταν ἡ ἐκκλησιὰ τῆς δικῆς μου τῆς
 θρησκείας ! Ὁ Χριστὸς της μὲ καλοῦσε
 ἀπὸστολό του, στὴν ἀτέλειωτη ἐκκλησιὰ
 μας νὰ φέρω κ' ἐγὼ τὸν πηλὸ μου καὶ
 τὰ μάρμαρά μου . . . Καὶ δὲν τρό-
 μαξα, γιατί ἦρθε ἀμέσως ὁ Ἀρχιαπό-
 στολος καὶ μὲ πήρε ἀπὸ τὸ χέρι . . .

Ἀθῆναι

Γιάννης Α. Καμπόσης.

Ὁ Σολωμός ὁμοιάζει μὲ ἥλιον ποῦ
 στέλνει τὰς ἀκτίδας του μέσα ἀπὸ πυκνό-
 τατα νέφη.

ΣΤΕΦ. ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Ὁ Σολωμός εἶνε ὁ μισανθρωπότερος
 τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ποιητῶν· δὲν
 ἠθέλησεν οὐδένα πλησίον του.

Ι. Φ. ΤΖΟΥΛΑΤΗΣ

ΣΤΟ ΣΟΛΩΜΟ

Στὸ μνῆμα ποῦ θεὸς σοῦ ἐγείρῃ ἡ Δόξα,
 φτωχὸς κ' ἐγὼ τεχνίτης ἔρχομαι νὰ βάλω
 λίθο μικρὸ γιὰ ἐσὲ τὸν ποιητὴ μου,
 μικρὸ τραγοῦδι γιὰ τραγουδιστὴ μεγάλο.
 Ἀθῆναι.

Κώστα Ν. Καίρογλου.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΜΕΛΟΠΟΙΟΣ

Ἐν Κερκύρᾳ ὁ Σολωμός συνέδεσεν ἀκράδαντον φιλίαν μεθ' ἑλων τῶν λογίων, ἐπιστημόνων, ιδίως δὲ μετὰ τοῦ μεγάλου μελοποιῦ Νικολάου Μαντζάρου.

Γνωρισθέντες οἱ δύο οὗτοι δαιμόνιοι ἄνδρες, ταχέως συνησθάνθησαν τὸν δεσμὸν τῆς φιλίας καὶ συνέσφιγξαν τὰς εὐγενεῖς αὐτῶν καρδίας. Ὅσακις ὁ Μάντζαρος ἀνεκάλυπτε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ μυστήρια τῆς θείας αὐτοῦ τέχνης ὁ Σολωμός ἦτο πάντοτε ἀκροατής. Τοσοῦτον ἑραστής ὁ ποιητὴς ἦτο τῆς Εὐτέρπης, ὥστε πολλάκις στιχουργῶν ἐμελπεν ἀρμονικῶς καὶ πρὸς τὸν φίλον μελοποιὸν ἐξεφράζετο οὕτω πως: Io intuendo nella tua arte mi ispiro più facilmente nella mia.

Ὁ Μάντζαρος τῇ 1850, ἔγραψεν ἀρίστως κρίσεις περὶ Σολωμοῦ Ἰταλιστῇ, τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἐδημοσίευσamen εἰς τὴν ἡμετέραν ἔκδοσιν τῶν εὐρισκομένων ἐλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ (σελ. 299—305.)

Ὁ Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ. Τὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν Ὑμνον ἐτόνισε τρίς. Πρῶτον μὲν εἰς χαρακτῆρα δημοτικόν, εἰς ὥραιотάτας χορωδίας μεταξὺ δύο ὀξυφώνων (tenori) καὶ δύο βαρυφώνων (bassi) μετὰ συνοδίας κλειδοκυμβάλου. Διαιρεῖται εἰς εἴκοσι τέσσαρα μέρη, ὧν τὸ τελευταῖον εἶνε fuga reale. Ἡ μελοποίησις αὕτη τοῦ Ὑμνου ἐδημοσιεύθη τῇ 1873 ἐν Λονδίῳ τύποις Clayton etc. Τὸ πρῶτον motivo καθιερώθη διὰ Ἑθνικὸν Ὑμνον. Αἰσθανόμενος ὁ Μάντζαρος ὅτι ἡ τοῦ Σολωμοῦποίησις τοῦ Ὑμνου ἦτο ἀξία ἀνωτέρας καὶ τελειότερας μουσικῆς ἐπεχείρισεν ἐλὼς νέαν μελοποίησιν, σπουδαίαν καὶ σοδαράν. Ἡ μελοποίησις αὕτη εἶνε συνέχεια ἀπὸ pezzi concertati μέρος μὲν κατὰ δημοτικὴν παράδοσιν, μέρος δὲ

πρωτότυπον, ἀλλ' ἀμρότερα ἐμφυχομένα ὑπὸ τῆς θείας ἐμπνεύσεως καὶ ὑπὸ τῆς ἀμμιήτου τέχνης, ἣν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὁ ἑξοχος οὗτος διδάσκαλος κατεῖχεν. Ὁ τεχνοκρίτης θέλει θαυμάσει μελετῶν τὴν μελοποίησιν ταύτην, διότι θέλει ἰδῇ canoni, imitazioni, fughe del tono, fughe reali contra soggetto κλ. Ἐκτὸς τῆς τέχνης, διακρίνεται ἡ φαντασία. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον δὲν εἶνε κατώτερον τῆς Δημιουργίας τοῦ Ayden, τοῦ Stabat Mater τοῦ Ροσίνη, τῶν Ἑπτὰ λέξεων τῆς Ἀγωνίας τοῦ Zingarelli. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Μάντζαρος ἀφίερωσε τῇ ἀειμνήστῃ Βασιλεῖ Ὁθωνί.

Ὅτε τῇ 1861 παρεκλήθη ὁ Μάντζαρος ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ Βότσαρη νὰ συνθέσῃ ἐμβατήρια διὰ τὸν στρατὸν, οὐδὲν καταλληλότερον εὑρεν ἢ τὸ τρίτον πολλὰ τεμάχια τοῦ Ὑμνου νὰ μελοποιήσῃ. Τὸ τὴν σκιὰν χερσὶν αὐτοῦ (στ. 83—86) ἐμελοποίησεν ἐκ νέου διὰ τρεῖς ὀξυφώνους καὶ βαθυφώνους μετὰ συνοδίας τοῦ κλειδοκυμβάλου. Τὸ ἴδιον ἀπόσπασμα ἐμελοποίησε διὰ τὴν ἰδίαν φωνὴν μετὰ συνοδίας ὅμως τῆς ἄρπας.

Ἐμελοποίησε τὰς δύο πρώτας στροφὰς τοῦ Ὑμνου τοῦ Βύρωνος, εἰς χορωδίαν διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθυφώνους.

Τὴν Φαρμακωμένην ἐμελοποίησε τετράκις α.) διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον εἰς Canone—δ'. καὶ διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθύφωνους—γ'. καὶ διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον—καὶ δ'. διὰ δύο βαθύφωνους καὶ δύο ὀξυφώνους ὅπερ εἶνε ὥραιον Notturmo.

Ἐτι ἐμελοποίησε τὸ Ἀνθία θυμοῦμαι ἐπέφτανε διὰ δύο ὀξυφώνους καὶ δύο βαθύφωνους—Εἰς Μοναχὴν διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον—Στὴν κορυφὴν τῆς θαλάσσης πετώντας (Λάμπρος) εἰς M. 1 εἰς τέσσαρας φωνὰς διὰ ὀξυφώνον καὶ βαθύφωνον, τὴν ἰδίαν μετὰ τῶν ἰδίων φωνῶν ἀλλὰ εἰς do,

τὴν ἰδίαν εἰς fa διὰ ὑψίφωνον, ἀνθυψίφωνον, ὀξύφωνον καὶ βᾶθύφωνον, per moto contrario—τὴν ἰδίαν διὰ ὑψίφωνον καὶ βαθύφωνον (canone) — Ἄλλον τοῦ Δάμπρου Ὁμοίως καὶ ἀγγελοῦδία a sola voce in re terza minore καὶ τὴν Φωνοῦλα μὲ πίκρα μὲ φωνάζει διὰ δύο ὀξύφωνους καὶ

βαθύφωνους, τὴν Ξανθοῦλα εἰς sol terza minore διὰ ἡμιψίφωνον—τὴν ἰδίαν διὰ δύο ὀξύφωνους—ἐμελοποίησε καὶ τὴν Εὐρυκόμεν, τὸ Ἀκουεν ἐν ὄνειρον ψυχῆμου, τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Φράιζερ καὶ ἄλλα.

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Σολωμὲ, μέγας Κομίτης ξάφνου ἐφάνης ἔστων ὠραῖο
Τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας ὀλοφώτιστο οὐρανὸ
Κ' ἔχυσες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἓνα φῶς λαμπρὸ καὶ νέο
Ὅταν ἔκαιε τοὺς ἐχθρούς της μὲ Σταυροῦ τὸν κεραυνό.

✱

Τῆς μεγάλης σου καρδίας οἱ παλμοὶ ἦταν ἑπασμένοι
Ἀπὸ τὰς χορδὰς τῆς Λύρας τῶν Ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ,
Γιὰ νὰ τρέφουν τὴν καρδιά μας ἤχοι ἐρωτογεννημένοι
Υπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, νὰ φωτίζουν κάθε νοῦ.

✱

Ὅταν εἰς τοῦ Ἀπείρου ὑψώθης τὴν ἀτέλειωτη λαμπράδα
Ἄφησε τὸ περασμά σου φωτὸς ἔχνη ζωηρά
Σὰν ἀστέρων Γαλαξία, ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
Κ' εἶν' τοῦ Ὕμνου σου οἱ στίχοι τέτοια ἄστρα λαμπυρά.

✱

Πάντα ἀνάμεσα ἀπὸ κείνα φαίνεται χαριτωμένη
Ἡ ἀθάνατη εἰκόνα τῆς γλυκειᾶς Ἐλευθερίας,
Μὲ τὴν ἀστραπὴ τοῦ νοῦ σου θεϊκὰ ζωγραφισμένη,
Στολισμένη μὲ τὰ κάλλη τῆς λαμπρῆς σου φαντασίας.

ΠΑΡΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ὅσον γέννημα τοῦ Ἄδῃ ριάζεται κι' ἀφρίζει ὁ φθόνος
Ἐμπροστὰ ἔσθ' Κολοσσό σου, καὶ φωτὰ τὸν καίει φρικτὴ

Νέος Πίνδαρος σὺ εἶσαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰῶνος.

Καὶ ἡ Δόξα τῆς Ζακύνθου ποῦ τῇ σκόνῃ σου κρατεῖ.

Ἐν Ζακύνθῳ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον 1898.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΨΟΚΕΦΑΛΟΣ.

ΔΙΑ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ

ΕΠὶ τῆς ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὁ Σολωμὸς εἶνε εἰς τῶν πρώτων ἀρχιτεκτόνων καὶ καλλιτεχνῶν τοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἰκοδομήματος τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶνε τὸ μᾶλλον ἀθάνατον τῶν πνευματικῶν μνημείων ἅτινα ἡγείραν τόσαι εὐγενεῖς ψυχαὶ καὶ κεκαλλιεργημένοι διάνοιαι ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου γεγονότος. Ἐν ταῖς ἐμπνεύσεσι τοῦ ποιητοῦ, τῷ χαρακτῆρι τῆς ἰδέας. Τῇ πρωτοτυπίᾳ, τῇ ἀδρότητι, τῷ μεγαλείῳ τῶν ἐννοιῶν, τῇ πλοκῇ καὶ χάριτι τοῦ στίχου, καὶ τῇ ἀγνοτάτῃ φιλοπατρίᾳ, βλέπει τις παρήγορον ἀναβίωσιν ἀρχαίου ποιητικοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ὅποιητὴς εἰ καὶ μετεχειρίσατο τὸ ἰδίωμα τῆς ἰδιατέρας αὐτοῦ πατρίδος, ὑπέδειξεν ὅμως τὸν πλοῦτον, τὰ κάλλη καὶ τὴν δύναμιν τῆς δημῶδους ὡς ὀργάνου τοῦ λόγου καὶ δὴ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐγένετο μετὰ τοὺς ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς δουλείας τοῦ Γένους ποιητὰς, ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἀναγεννήσει τῆς Ἑλλάδος καὶ μέγας εἰσηγητὴς τοῦ ἰδιώματος. Οἱ Ἑπτάνηοι δυνάμεθα νὰ καυχηθῶμεν ὅτι ἔσχομεν συμπολίτας τοὺς τρεῖς σθεναροτέρους ὑπερμάχους τῆς δημῶδους καὶ ἀναμορφωτὰς αὐτῆς, τὸν χρυσόρρημον (Μηνιάτην) ἐν τῇ ρητορικῇ, τὸν σοφὸν Δαμοδὸν ἐν τῇ συγγραφικῇ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τὸν Σολωμὸν ἐν τῇ ἐθνικῇ ποιήσει.

Ἡλίας Α. Τσιτσέλης

Εἰς τὸν Διονύσιον Σολωμόν

Πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἐγεννήθη ἐν βρέφει, τὸ βρέφος ἀνδρουταὶ καὶ ἀναφαίνεται εἰς γίγας, ὁ γίγας κύπτει πρὸ τοῦ ἀλαθήτου νόμου τῶν γηγένων υπάρξεων καὶ ἀνατέλλει εἰς ἀστήρ τοῦ ὁποῦ το ἐνθεον φῶς αἰωνίως θὰ φωτίξῃ παρηγόρως τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς τρικυμιώδεις εἰκόνας, καὶ θὰ στεφανώνῃ τοὺς προνομιούχους θνητοὺς καθ' ὅλας αὐτῶν τὰς φαινὰς ἀπόψεις. Τὸ βρέφος ἐγίγαντοποιήθη, ὁ γίγας ἀπέθανε, οὐχ' ἥττον πρὸ τοῦ ἀστέρος θὰ διέρχωνται οἱ αἰῶνες μὴ καταμετρούμενοι οὐδὲ ὡς δευτερόλεπτα τῆς ἀθανασίας του.

Καθαναήλ Ι. Ι. Δομνεγεγίνης.

Εἰς τὸν Σολωμόν

Τ' ὀνομά σου, φημισμένο,
εἰς τὴν μνήμῃ ἀνακαλεῖ
ἓνα πνεῦμα ἐμπνευσμένο
ποῦ ἐδοξάσθηκε ἔς τὴ γῆ.
Ὅλα χρόνος τὰ μαραίνει.
ὅλα σβύνουν ἐδῶ στὴ γῆ.
μὰ ἡ δόξα δὲ πεθαίνει.
πάντα ἀθάνατη θὰ ζῇ.
Καὶ σὺ αἰώνια θὰ ζήσης
τὸ νησί μας νὰ τιμᾷς
ἀπ' τὸ κόσμον δὲ θὰ σβύσης
πάντα δόξα θὰ σκορπᾷς.
Ζάκυνθος 1898.

Ἄν. Βερούκος

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς, ἕνεκα τῆς φαντασίας, τοῦ ὕψους τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῆς ἐμπνεύσεως αὐτοῦ τὸν τιμαλφέστερον καὶ βαρυτιμότερον τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως ἀδάμαντα ἀποτελεῖ. Ἡ ἐκ τοῦ ἔδου ἀνάβασις τῆς Εὐρυδικῆς καὶ ἡ

ἐκ τῆς δουλείας ἀνάστασις τοῦ ἔθνους ἡμῶν μίᾳς καὶ τῆς αὐτῆς ἔχρηζον λύρας καὶ αὐτὴν τὴν λύραν ἐκείνην μὲν ζητῶν ἔκρουσεν ὁ Ὀρφεύς, ταύτην δὲ χαιρέτων ὁ Σολωμός.

Λεωνίδας Χ. Ζώης

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

ΚΑΙ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τῷ ἔτει 1822 ἀφικόμενος εἰς Ζάκυνθον ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, παρχρῆμα ἐπεσκέφθη τὸν ποιητὴν Σολωμόν. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ ποιητὴς νὰ δείξῃ τὰ προῖόντα τῆς Μούσης του ἀπήγγειλεν αὐτῷ τὴν ᾠδὴν *Per messa novella*. Ὁ Τρικούπης εἶπεν αὐτῷ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γράφῃ ἰταλιστὶ, διότι ὁ προσορισμὸς αὐτοῦ ἦτο, οὐχὶ νὰ γείνῃ ἰταλὸς ποιητής, ἀλλὰ θεμελιωτὴς νέας φιλολογίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦ Τρικούπης αἱ λέξεις ἐφαίνοντο ὥς νὰ ἦσαν ἐνὸς ἀπεσταλμένου τῆς ἀγωνιζομένης μητρὸς πρὸς τὸν κρείττονα αὐτῆς υἱόν.

Ἐκτοτε ὁ Σολωμός μετὰ μέζοντες θάρρους ἐξηκολούθει τὴν μελέτην τῆς μητρικῆς γλώσσης, βοηθούμενος παρὰ τοῦ Τρικούπης, ὅστις μετὰ τοῦ ποιητοῦ εἶχε συνδέσει ἀκράδαντον φιλίαν. Παρὰ τῷ Τριπούῃ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἡμέραν τινα ὁ Τρικούπης εἶπε τῷ Σολωμῷ. «Παρατηρῶ ὅτι ὅσον προκόπτεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν τόσον ἀπλούστερα γράφεις, ὅταν συνθέτῃς εἰς τὴν ὁμιλουμένην». Ὁ Σολωμός ἀπεκρίθη: «Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐννοῶ καλλίτερα καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην».

Ὁ Σολωμός δὲν κατεργατεύετο ὑπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης οὐδ' ἐκείνης τῶν λογίων, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς ζώσης γλώσσης τοῦ λαοῦ.

Σημειωτέον ὅτι ὁ Σολωμός καὶ πρὸ τῆς παρακινήσεως τοῦ Τρικούπης, εἶχε στοργὴν καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐλαβε παιδαγωγὸν τὸν Νικόλαον ἱερέα Κασσιμάτην, ὅστις τοῦ ἐδίδασκε τὰ προκαταρκτικὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Δεύτερος διδάσκαλός τῆς ἑλληνικῆς υπῆρξεν ὁ Ἀν-

τώνιος Μαρτελάος, ὁ κατ' ἐξοχὴν τῆς Ζακύνθου διδάσκαλος, τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἀμα ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἑλληνικῆς, προσέχων συγχρόνως καὶ ὅτε ὠμίλει ὁ λαὸς, ἐπειδὴ πολλάκις, λέξεις καὶ φράσεις, ἃς ματαίως κοπιᾶζομεν νὰ εὕρωμεν εἰς συγγραφεῖς ἐξέρχονται τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ. Τούτου ἕνεκα ὁ Σολωμός δὲν παρημέλησε τὴν μελέτην τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων, καὶ ἐπιμελῶς συνέλεγεν αὐτά.

Ἐπίσης ὁ Σολωμός διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν ἑλληνικὴν, ἐλαβεν διδάσκαλον τὸν ἐξ Ἰθάκης Ἀναστάσιον Καραβίαν, ὅστις παρέδιδεν εὐδοκίμως εἰς τὸν δημόσιον ἑλληνικὸν σχολεῖον Ζακύνθου.

Ὁ Τρικούπης ὅμως, ἐπέβαλεν αὐτῷ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ γράφῃ ἑλληνικὰ καὶ οὐχὶ ἰταλικά.

Ἡ συμβουλὴ ἐγένετο δεκτὴ, ἀφοῦ ἦτο καὶ λογικὴ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐπιδράσῃ σφόδρα εἰς τὸν Σολωμόν, καὶ ἐν διαστήματι ἐνὸς μηνὸς τοῦ Μαΐου τοῦ ἔτους 1823, ἐποίησε τὸν ἀθάνατον Ὑμνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ Τρικούπης ἑξαλλος χαρᾶς ἀνέγνωσε τὸ νέον ἀριστοῦργημα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὸ ἐμελέτησεν ἐπισταμένως καὶ τῷ 1825 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐξεδίδετο ἐν Ναυπλίῳ, λαμπρὰν περὶ τοῦ Ὑμνου μελέτην, τὴν ὁποῖαν ἀναδημοσίευσεν ὁλόκληρον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς προσφιλοῦς «Ἡοῦς».

Ἰδοὺ αὐτή.

«Ἐνῷ καθένα ἀπὸ τὰ φωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης διαβάσει εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ τοῖ ποίημα τοῦ ὁμογενοῦς μας κ. Σολωμοῦ ἐνῷ τὰ κάλλη αὐτοῦ τοῦ ποιήματος ἔθελεξαν τῶν ξένων ἀναγνωστῶν τὴν καρδίαν καὶ ἐπλεξαν φιλολογικὸν στέφανον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ νέου ποιητοῦ μας, εἶνε δίκαιον μοναχὴ ἡ Ἑλλὰς νὰ μὴ γνωρίζῃ ὅτι δοξάζει τὸ τέκνον τῆς καὶ ὅσα ἐγράψαν δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ἐνῷ μάλιστα εἶνε ἡ τρίτη φορὰ ὅπου τώρα τυπνεται;»

«Ἐπιχειρῶνται ὁ ποιητὴς νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅτις ἀπὸ τοῦς οὐρανούς μας τὴν καυχιόζει, οὔτε μὲ τὰ συνειδημένα ἀπὸ τὴν ποιητὴν δύμνολα τῆς θεότητος τὴν χαρακτηρίζει. Ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος συνεταγίσθη

μαζὺ μὲ τοὺς ἥρωάς της, ὅθεν τοὺς τάφους
ἀνοίγει καὶ ὁ ποιητής, ἀπὸ τὰ ἐκεῖ θαμ-
μένα ἱερὰ κόκκαλα τὴν ἐδγάνει καὶ δλην
ἐλληνικὴν τὴν παρρησιάζει.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
Καὶ σὺν πρῶτα ἀνδρεωμένη
Χαῖρε, ὦ! χαῖρε Ἐλευθερίά.

«Διὰ σύμβουλον, τῆς ὀπλίζει τὸ χεῖρ μὲ
κοφτερὴν μάχαιραν, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τό-
σων αἰώνων ἀδικοχυμένα ἐλληνικὰ αἵ-
ματτα, καὶ νὰ ξεπλυνθῇ καὶ ἡ ἰδέα ἀπὸ
τὸν μολυσμένον τῆς δουλείας της.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι,
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερὴ
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

«Ἀφοῦ χαιρετᾷ κατ' αὐτὸν τὸν προσφα-
νὴ τρόπον τὴν ἐλευθερίαν ὁ ποιητής ἐξετά-
ζει τὴν ἡτονὴν χθεσινὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τοὺς ἐλε-
γειακοὺς της τόνους κινεῖ εἰς πάθος τὴν
καρδίαν αἰσθήματα χαρᾶς, ἔπειτα διὰ μιᾶς
ξυπνᾷ, καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς καρδίας
τοῦ τὸν ἀνάρτει καὶ εἰς τὰ στήθη τῶν ἄλ-
λων, καὶ τοὺς ἀνοίγει εὐθὺς τὸ θέατρον
τῶν σημαντικωτέρων ἁθλῶν τῆς νέας
Ἑλλάδος· τοὺς φέρει πρῶτον ἐμπροσθεν
εἰς τὰ ταίχη τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ τόσον
ἐντεχνα καὶ ζωηρὰ ψάλλει τὰ συμβάντα
αὐτῆς τῆς πόλεως, ὅπου ὁ ἀκροατὴς νομί-
ζει, ὅτι βλέπει ζωντανὴν παρᾶστασιν τῆς
τραγικῆς ἐκείνης σκηνῆς. Ἰδοὺ ἡ δεξις.
Τότε λέγει.

..... ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή
Τὸ τουφέκι ἀνάδει ἀστράπτει
Λάμπει κόφτει τό σπαθί.

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια
Ἀκούω σφίξιμο σπαθίων,
Ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
Ἀκούω τρίζιμο δοντιῶν.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος
Ἡ κραυγαίς, ἡ ταραχὴ,
Ὁ σκληρόφυχος ὁ τρόπος
Τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί.

Κ' ἡ βρονταίς καὶ τὸ σκοτάδι
Ὅπου ἀνέκορτε ἡ φωτιά,

Ἐπαράστειναν τὸν ἄδην,
Ποῦ ἐκαρτέρει τὰ σκυλιά.

«Αὐτοὶ δὲν εἶνε λόγοι, εἶνε ζωγραφία.
Πόσον προσφυῆς εἶνε ὁ τρόπος μὲ τὸν
ὁποῖον ὁ ποιητής, ἐπιχειρεῖται νὰ δι-
κασιολογήσῃ τὴν τόσην σφαγὴν ἐκείνης τῆς
τρομερᾶς ἡμέρας! Ἰποθέτει ὅτι ἀναρίθ-
μηται ἱστικοὶ τῶν ἀδικοφρονευσμένων ἐλλή-
νων ἀνὰ δεικνύει ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα εἰς τὸ
πρόσωπον τῆς γῆς, οἱ ὅποιοι χορεύοντες
μέσ' τὰ πυκνὰ αἵματτα, βρυχιζόντες βρα-
χνὰ, καὶ μνίζοντες εἰς τὸ πλάγι τῶν
Ἑλλήνων ἔγγιζαν τὰ στήθη τῶν πολεμι-
στῶν, αὐτὸ τὸ ἔγγισμα ἐδῶχεν ἀπὸ τὴν
ἐλληνικὴν καρδίαν κάθε αἰσθημα λύ-
πης, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον:

..... αὐξάνει τοῦ πολέμου
Ὁ χορὸς τρομαχτικῶς,
Σὺν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου,
Σ' τοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

καὶ πάλιν ὁ χορὸς τοῦ πολέμου αὐξάνει,
καὶ πάντοτε εἰς αὐξήσιν προχωρεῖ, ἕως
οὐ κλείεται ἡ σκηνὴ τῆς Τριπολιτσᾶς μὲ
τὸν ἀκόλουθον παιᾶνα

Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι
Δὲν φυσᾷς τώρα σὺ πλειὸ
Σ' τῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι
Φύσα, φύσα εἰς τὸν Σταυρό.

«Ἀπὸ τὴν Τριπολιτσᾶν μεταβαίνει εἰς
Κόρινθον· ἐκεῖ ἄλλοτε παίζει τὴν ἡμερον
φλογέραν, ἄλλοτε τὴν πολεμιστὴν σάλ-
πιγγα, εὐτυχῶς ὅμως πάντοτε καὶ τὴν μίαν
καὶ τὴν ἄλλην. Ἐρχεται κατόπιν ἡ πολιορ-
κία τοῦ Μεσολογίου τῶν 1822 καὶ ἰδοὺ
εἰς τὴν φοβερὰν ὥραν τῆς ἐφόδου, ἡ ἱερὰ
θρησκεία, θυγατέρα τοῦ οὐρανοῦ, διαυθεν-
τέτρα καὶ παρηγορίτρα τῶν Χριστιανῶν,
καταβαίνει, τὴν ἡμέραν τῆς ἐνανθρωπή-
σεως τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν κινδυ-
νύοντα λαόν της, καὶ βαστώντας τὸν
Σταυρὸν εἰς τὸ χεῖρ φιλεῖ τὴν ἐλευθερίαν,
τὴν ὁποῖαν ἰδοὺ πόσον θαυμάσια ὁ ποιη-
τὴς μᾶς τὴν περιγράφει. Μία τέτοια πε-
ρίγραφή πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἐσπερινὴ ἡ αὐ-
γινὴ, προσευχὴ κάθε φιλελευθέρου.

Ἄ! τὸ φῶς, ποῦ εὖ στολίζει,
Σὺν ἡλίου φεγγέσῳ
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
Δὲν εἶν' ὄχι ἀπὸ τῆ γῆ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΘΕΟΝ ΣΠΙΝΤΗΡΙΑΣ

Λάμψιν ἔχει δλην φλογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
Κ' ὅλη γύρω του εἶνε φῶς,

Τὸ θεῖον ἐκεῖνο φίλημα τῆς θρησκείας
πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἐνεργεῖ τὰ τεράστια
ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἡ ποίησις γίνεται καὶ
αὕτη θεία· ἡ φωνή τῆς εἶνε εἰς κάποια
μέρη φωνῇ προφήτου, καὶ παντοῦ ὡς ὀρ-
μητικὸς χεῖμαρρος χύνει τὴν δυνάμιν τῆς
καὶ τὴν χάριν τῆς.

Ἀκολουθοῦν ἔπειτα ὕμνοι τῶν θαλασ-
σινῶν μας, τοῦ Πατριάρχου ὁ τραγικὸς θά-
νατος, τραγικὰ καὶ φιλεκδικητικὰ γραμ-
μένος, συμβουλὴ εἰς τὸ ἔθνος ἐναντίον τῆς
ἀναθεματισμένης διχονοίας, καὶ μία ἀπο-
στροφή σφοδρῶτάτη, εἰς τὸ τέλος, πρὸς
τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ἔμπροσθεν
τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος στέ-
νοντες τὸν Σταυρὸν τοὺς ἐρωτοῦν λέγον-
τες,

Τί θὰ κάμετε, θ' ἀφήστε
Ν' ἀποχτήσωμεν ἡμεῖς
Ἐλευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε,
Ἐξαιτίας πολιτικῆς;

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε
Ἰδοὺ ἐμπρὸς σας τὸν Σταυρό,
Βασιλεῖς! ἐλάτε, ἐλάτε,
Καὶ κτυπήσατε κ' ἐδῶ.

καὶ με τὸ κτυπήσατε κ' ἐδῶ,
κλείει θαυμάσια τὸ ποίημα.

Λυποῦμαι ὅτι τὰ στενὰ ὅρια τῆς ἐφη-
μερίδος δὲν με συγχωροῦν νὰ ἀναλύσω
λεπτομερῶς τὸ ποίημα καὶ με βιάζουν νὰ
παρatreξῶ τόσας στρόφας, με τὰς ὁποίας
ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίξω τοὺς ἀκολουθοῦ-
σας λόγους μου.

Ἀπὸ τὰ πρὸ αἰώνων θαμμένα κόκκαλα
τῶν προγόνων μας ἐδῆκεν ἡ ἐλευθερία,
καθὼς εἶδομεν ἀπὸ τῶν ἰδίων προγόνων
μας τοὺς κωφούς καὶ ἀφώνους τάφους ἐ-
ξυπνᾷ καὶ ὁ κύριος Σολωμός τὴν βασιὰ ἐ-
κεῖ κοιμωμένην Μοῦσαν παρόμοια με τὴν
προχθεσινὴν Ἑλλάδα ἐκείτετο καὶ ἡ ποί-
ησίς μας ἕως χθὲς, πτωχὴ καὶ ἄδοξη· πα-
ρόμοια με τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα ὑφόνε-
ται καὶ αὕτη τώρα καὶ λαμπρύνεται. Ὁ
Ὕμνος, περὶ τοῦ ἐποίου γίνεται λόγος,
λέγει ὁποιοῦτῃς ὅτι ἐποιοῦθη τὸν Μάϊον 1823,
εἶνε ἕως ἑκατὸν ἐξήντα στρόφαί, συνθε-
μένα ἀπὸ διάφορα μέρη· φαίνεται ἓνα ὅλον
μονομερές καὶ τέλειον καὶ χωρίζον ὅς του
ὡς τὰ μέρη του, εὕρισκεις καθένα ἀπὸ

αὐτὰ ἓνα ὅλον τέλειον. Τὸ γυμνασμένον
εἰς τὴν ποίησιν αὐτὴ ἀκούει εἰς αὐτὸν τὸν Ὑ-
μνον ὅλους τοὺς τόνους τῆς ποιήσεως
καὶ ἡ ποικιλία αὕτη τὸ μαγεύει τόσο,
ὥστε θέλει νὰ τὸν ἀκούσῃ ὅλον διὰ μιᾶς.
Βάθος γνώσεως τῶν κανόνων τῆς ὑψηλῆς
λυρικῆς δείχνει ὁ ποιητής, ὅταν πηδᾷ
ἀπὸ μίαν ὑπόθεσιν εἰς ἄλλην· ἡ θερμότης
τῆς καρδίας του ἀπορροεῖ πάντοτε τὴν
ψυχρότητα τῆς μυθολογίας καὶ τὸ ὕψος
τῶν ἰδεῶν του ἀποστρέφεται τοὺς κοινούς
τύπους τῆς ποιήσεως. Εἶνε γραμμένος εἰς
τὴν κοινωτάτην γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν
εἶνε παράκαιρον νὰ κάμω καμμίαν κρίσιν,
θέλοντος, κατὰ τὸ παρὸν, ν' ἀποφύγω τὰς
συνειθισμένας διὰ τὴν γλῶσσαν μας λο-
γομαχίας· ἀλλ' ὁποιοῦτῃ καὶ ἂν εἶνε
καθενὸς ἡ γνώμη, δίκαιον εἶνε νὰ παρα-
τηρηθῇ ὅτι ἡ εὐρυχωρία τῆς φαντασίας
τοῦ ποιητοῦ ἐπλάτυνε καὶ αὐτὰ τὰ στενὰ
ὅρια τῆς κοινῆς μας γλώσσης, τὴν ὁποίαν
καὶ ἀνέδασεν εἰς τὰ ὕψη τῶν ἰδεῶν του.
Ἡ ἁρμονία τῶν στίχων θὰ φανῇ νέα βέβαια
εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀκουσιν, καὶ ὅχι ἀρεστή·
ἀλλὰ δὲν δυσκολεύομαι νὰ εἶπω, ὅτι εἶνε
τόσον περισσώτερον ἡδονικὴ, ὅσον τὸ αὐτὸ
τοῦ ἀχροατοῦ εἶνε μουσικώτερον. Ἄν δὲν
με ἀπατᾷ ἡ εἰλικρινὴς μου πρὸς τὸν ποι-
ητὴν φιλία, νομίζω ὅτι οἱ ἄξιοι ἀναγνώ-
σται αὐτοῦ τοῦ Ὑμνου, θέλει τὸν κρί-
νουν δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ θέλει εἰποῦν
μαζί μου, ὅτι εἰς κανένα καιρὸν καὶ εἰς
κανένα ἔθνος ἡ ἐλευθερία δὲν εὔρε φάλ-
την ἀξιώτερον».

Τῆς ἰδέας ταύτης τοῦ Τρικυπῆ, δη-
λαδὴ ὅτι ὁ Σολωμός εἶνε ὁ μόνος ὅστις ἔ-
ψαλε καταλλήλως τὴν ἐλευθερίαν, εἶνε καὶ
ὁ De Gubernatis. Τοῦ Τρικυπῆ ἡ ἀνωτέρω
κρίσις εἶνε βαρυσήμαντος. Ὡς γνωστὸν
ὁ Τρικυπῆς ἦτο ἀνὴρ γραμμάτων, πολι-
τικὸς, ἱστορικὸς καὶ ποιητής.

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ Ὑμνου, ἐνεποί-
ησε μεγίστην ἐντύπωσιν ἀνὰ ὅλον τὸν
πεπολιτισμένον κόσμον, μεταφράσθη εἰς
πλεῖστας γλώσσας. Καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐπί-
σης κατενθουσίασεν. Ἦτο ἐκείνη ἐποχὴ
ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐποχὴ ἰδεώδους. Ὁ
Κοραῆς ἐνθουσίασθη ὅτε ἀνέγνωσε τὸν
Ὑμνον. Ὁ Μουστοξύδης, ὁ Ρίζος Νερου-
λὸς, ὁ Ἀσώπιος, ὁ Βάμβας, ὁ Φιλητᾶς, ὁ
Φαρμακίδης, ὁ Σουτζός, ὁ Ραγναδῆς ἐ-
κῆρυξαν τὸ ὕψος τοῦ Ὑμνου. Οἱ αἰδήποτε
καὶ ἂν εἶνε ἡ περιβολὴ του, ἡ γλῶσσα
δηλαδὴ καὶ τὸ μέτρον, ὡς ποίησις εἶνε ἔρ-
γον ἀθάνατον.

Ὁ Βράβλας ἔλεγεν, « Ἡ λυρική ποίησις
ἐφθασε διὰ τοῦ Ὑμνου εἰς τὸν ὑψηλό-

τερον αὐτῆς βαθμόν. Ἐὰν ἡ λυρική εἴνε ἡ ἐκφρασις τοῦ ἀτομικοῦ αἰσθήματος τῶν μεγάλων ἀντικειμένων τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐρωτῶ τις λυρικωτέρα ὑπέθεσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἢ ἡ ἀνέγερσις ὁλοκλήρου ἔθνους ; »

Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης ἀποκαλεῖ τὸν Ὑμνον «ἄσμα ἁσμάτων τῆς ἐποχῆς μας».

Ὁ Ζαλοκώστας ἀμα ἀνέγνωσε τὸν Ὑμνον ἠσθάνθη ὅτι εἶνε ποιητής. Τουλάχιστον τοῦτο τῷ 1851 ὡμολόγει γράφων πρὸς τὸν Ῥεγάδην. Ἰδοὺ τὰς ἰδίους λέξεις, ἃς ἔγραψεν εἰς τὸν ἰταλὸν ποιητὴν «*Se i miei concittadini fanno qualche menzione dei miei pochi e modesti lavori, io ne sono debitore a Solomos. La prima volta ch' io lessi l' inno suo alla libertà poesia piena d' entusiasmo e di fuoco, i o mi sentii rapito in «Altra terra e altro mare».*

Διὸ δίδομεν τέλος εἰς τὰς γραμμὰς ταύτας μετὰ τῶν λέξεων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἱστορικοῦ Παπαρρηγοπούλου... Τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ὑμνος τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν εἶνε ἐν ἑκ τῶν μᾶλλον ὑψηπετῶν τολμημάτων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὅσον ἀλλότριον πρὸς ἡμᾶς καὶ ἂν εἴνε τὸ περιβάλλον αὐτὸν γλωσσικὸν ἔνδυμα... Μήπως ὁ Ὑμνος οὗτος δὲν εἶνε ὁ μόνος ἐπιζήσας τοιούτων ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ θουρίου, ὃν ἐποίησεν ὁ Ῥήγας ; Μήπως ὑπὸ ἐτέρου ἐπτανησίου τοῦ Μαντσάρου, ἀρῆ-φθόγγως τονισθεὶς, δὲν ἀντηχεῖ καθ' ἑκάστην εἰς τὰς πλατείας ἡμῶν, καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν ; »

Σ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Ἦλθε τέλος ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδε τὸ φῶς, ἑκατὸ χρόνια ὀπίσω, ὁ Ποιητής, καύχημα, ὅχι μόνον τοῦ χαριτωμένου νησιοῦ, ὅπου γεννήθηκε, ἢ τῆς Κέρκυρας, ὅπου ἔζησε χρόνια πολλὰ καὶ ἀπέθανε, ἀλλὰ τοῦ Πανελληνίου.

Ἡ εὐγνώμονη ξεφανέρωση πρὸς ἑκαίνους ποῦ ἐτίμησαν τὴν Πατρίδα — βυθισμένη τῶρα σὲ ἀπερίγραφταις συμφοραῖς — ἃς εἶναι ἀπόδειξις ὅτι κάθε γενναῖο καὶ εὐγενικὸ αἶσθημα δὲν ἀποσβύστηκε σ' ἡμᾶς. Ἄν οἱ ἀπόγονοί μας ξαναποῦν γιὰ τὴ σημερινὴν Ἑλλάδα :

Δυστυχῆς ! Παρηγορία
Μόνη σῶμινε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντας τα νὰ κλαῖς.

ἃς ἀναγνωρίσουν ὅτι τὰ δάκρυά μας ἐπότισαν τὴν ἀτυχὴ γῆ, ὅπως καρποφορήσῃ νέαις δόξαις. Ἄμποτε !

Κέρκυρα. 1898.

Γεράσιμος Μαρκοράς.

Ὁ Σολωμός ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως διὰ τὴν Ζάκυνθον ποιητικὴ δόξα. Ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐγράφη εἶναι κάλλιστον ἔργον ἀπηχοῦν τὴν περὶ ἐλευθερίας ἀντίληψιν τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Σήμερον ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ ὕμνος ἐθνικὸς βεβαίως ἄλλοιός θὰ ἦτο καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔμπνευσιν καὶ ὡς πρὸς τὸ γλωσσικὸν περιβλημα. Ὡς ποιητῆς λυρικός ὁ Σολωμός εὐμοιρεῖ ἐνιαχοῦ βαθέος αἰσθήματος ὅπως δήποτε δὲ κρινόμενος, μὲ ὅλον τὸ Ἰταλίζον ὕψος ἀποτελεῖ ἰδιοφυεῖαν ποιητικὴν. Δικαίως ὅθεν ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς του Ζάκυνθος πανηγυρίζει τὸ Ἰωβιλαῖον τῆς γεννήσεώς του καὶ εὐλόγως συμμετέχει εἰς τὸν πανηγυρισμὸν αὐτὸν ἢ Ἑλλάς τῶν γραμμάτων.

Ἀθῆναι 27 Ἰανουαρίου 1898.

Α. Ι. Καλογερόπουλος.

Φίλε Κύριε,

Ζητεῖται καὶ ἐμοῦ ἡ γνώμη περὶ τοῦ Μεγάλου ποιητοῦ, οὗτινος τὴν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἑκατονταετηρίδα μεγαλοπρεπῶς ἢ προσφιλῆς Ζάκυνθος ἑορτάζει. Ἀλλὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ δευτέρα γνώμη περὶ Σολωμοῦ ;

Ὁ « Ὑμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν » εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον ἁριστείας τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τὰ δὲ λοιπὰ ποιητικὰ τοῦ ἀριστοτεχνήματα, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τόσα τιμαλφῇ κοσμήματα αὐτῆς.

Ἰδιαιτέρως περὶ αὐτοῦ δύναται νὰ λε-
χθῇ ὅτι εἶναι ὁ Ἑσπεμμένος Ποιητῆς
τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλληνικῆς Πατρί-
δος.

Ἡ Κέρκυρα ἐν ᾗ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔ-
ζησεν καὶ ἐν ᾗ ἀπεβίωσεν ὁ ἐμπνευσμένος
φάλτης τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας,
μετὰ παλλούσης ἐκ συγκινήσεως καρδίας
παρακολουθεῖ τὰς τελουμένας ἐν Ζακύν-
θῳ ἑορτὰς συμμετέχουσα καὶ μακρόθεν
τῶν συγκινήσεων, αἵτινες κατακλύζουσι
τὰς καρδίας τῶν Ζακυνθίων ἐπὶ τῇ ἀνα-
μνήσει τῆς ἐκλειψάσης προσωπικότητος
τοῦ Μεγάλου καὶ Ἐνδόξου αὐτῶν συμ-
πολίτου.

Κέρκυρα

Μιχαὴλ Β. Λάνδος.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. Διγενόπουλον Ἰατρὸν Δημιτσάναν.
ἐπιστολὴ ἐλήφθη εὐχαριστοῦμεν ἀπὸ καρ-
δίας.

Ὁ κ. Οἰκονόμου ἔδει νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ
φύλλα ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ οὐχὶ νὰ κρατῇ
ἄχρι σήμερον ἀρνούμενος τὴν εὐτελεῖ συν-
δρομὴν.

Ζαραχάνην, καθηγητὴν Τρίπολιν ἐλά-
βομεν τὴν συνδρομὴν εὐχαριστοῦμεν.

Τσιλιμίγκραν καθηγ. Αἴγιον συνδρομὴν
ἐλάβομεν εὐχαριστοῦμεν.

Σπέτσας παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ἐξη-
γήσητε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ τελευταίου
φύλλου τῶν κυρίων ἀφοῦ ἦσαν ὑ-
πογεγραμμένοι εἰς τὴν Ἀγγελίαν καὶ ἐ-
κράτησαν τὰ τρία πρῶτα φύλλα διότι
τοῦτο πρώτην φορὰν συμβαίνει. Βάρζον—
Ἀλεξάνδριαν, εὐχαριστοῦμεν περιμένομεν
ἐγγραφὰς φίλων σας.

Πρὸ τοῦ τάφου σου, ὦ ποιητά.
ἔγραψα κ' ἐγὼ αὐτά.

Ἄν ἤμποροῦσες μίαν ὥραν νὰ προβάλλῃς
ἀπὸ τὸν τάφον σου, νὰ ἰδῇς ἐδῶ τί γίνεται,
Ἑλευθερίᾳ πλέον δὲν ἤθε ψάλλῃς
πλὴν μὲ φωνὴν ποῦ ἀπὸ πόνον σβένεται
θὰ φώναζες. «Ἀνάθεμα τὴν ὥρα
ποῦ ἔψαλλα ἑλευθερίᾳ σὲ τέτοια χώρα».

Θὰ ἰδῇς ἐμπρός σου τὴν ἑλευθερίᾳ
ποστάδα μὲ κουμπούραις καὶ μαχαίρια
ντροπιασμένη ἀφ' τὰ ἴδια τῆς παιδία,
χτυποῦσα σὰν καὶ πρότερον τὰ χέρια
καὶ φωνάζουσα «Ἀνάθεμα τὴν ὥρα
ποῦ εὐρέθηκα ἐδῶ σὲ τέτοια χώρα.

Θὰ τὴν ἰδῇς σὰν πρῶτα ἀλυσομένη
ἀπὸ τὰ πόδια τῆς τραμπουκιᾶς δεμένη,
καὶ οἱ μεγάλοι ἀστοί μας πρῶτοι πρῶτοι,
Θὰ τῆς ροφοῦν τὸ αἷμα καὶ τὸ σκότι.

Καὶ τότε θὰ κρυφθῇς μετ' ἐντροπῆς
καὶ . . . «Εἰς τὸν διάβολον νὰ πᾶτε» θὰ μᾶς πῇς

ΠΑΡΟΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΛΟΝΙΑΣ
Συντάκτης τοῦ «Κουτούζη»

